

Lakatos István

AZ ENSZ EMBERI JOGI MONITORING- RENDSZERÉNEK EVOLÚCIÓJA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ABBAN MEGVALÓSULT MAGYAR SZEREPEVÁLLALÁSRA

The Evolution of the UN Human Rights Monitoring System, with Particular Attention to Hungary's Role

Dr. Lakatos István, nagykövet, karrierdiplomata, helyettes államtitkár,
Külügyminisztérium, ilakatos@mfa.gov.hu

Ez a tanulmány az ENSZ emberi jogi monitoringmechanizmusainak történeti fejlődését és jelenlegi működését mutatja be, különös tekintettel Magyarország szerepére. Áttekinti az ENSZ Alapokmányából kiinduló intézményrendszert az Emberi Jogok Bizottságától az Emberi Jogi Tanácsig, valamint a különleges eljárások, az egyetemes időszakos felülvizsgálat (UPR) és a panaszjeljárások fejlődését. Bemutatja továbbá a szerződéses testületek ellenőrzési gyakorlatát és a kényszer megelőzését szolgáló albizottság munkáját. A tanulmány külön fejezetben tárgyalja a magyar szakértők és különmegbízottak hozzájárulását, valamint a Magyarországra irányuló vizsgálatokat és ajánlásokat.

KULCSSZAVAK:

ENSZ, Emberi Jogi Tanács, emberi jogi monitoringmechanizmusok, szerződéses testületek

This study explores the historical evolution and current functioning of the United Nations' human rights monitoring mechanisms, with particular emphasis on Hungary's involvement. It examines the institutional framework rooted in the UN Charter, from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council, as well as the development of special procedures, the Universal Periodic Review (UPR), and the complaint mechanisms. The paper also presents the monitoring practice of treaty bodies and the work of the Subcommittee on Prevention of Torture. Special attention is given to the contributions of Hungarian experts and special rapporteurs, as well as to country-specific visits and recommendations concerning Hungary.

KEYWORDS:

UN, Human Rights Council, human rights monitoring mechanisms, treaty bodies

AZ EMBERI JOGOK SZEREPE AZ ENSZ ALAPOKMÁNYÁBAN ÉS AZ EMBERI JOGOK BIZOTTSÁGÁNAK ÉLETRE HÍVÁSA

Az ENSZ Alapokmány 1945. június 26-i San Francisco-i elfogadását megelőzően civil szervezetek aktív fellépésére volt szükség, hogy az emberi jogok egyáltalán helyet kapjanak a dokumentumban. A nagyhatalmak ugyanis nem voltak különösebben érdekelték abban, hogy az emberi jogi elemet hangsúlyosan megjelenítsék a világszervezet működésének kereteit megszabó Alapokmányban. Nem kormányzati szervezetek hatékony lobbizásának eredményeként az amerikai delegáció fellépett az emberi jogok hangsúlyosabb megjelenítése érdekében a másik három nagyhatalom (Szovjetunió, Kína, Nagy-Britannia) felé, és sikerült elérnie, hogy hét releváns hivatkozás is történjen erre az Alapokmányban. Ezek közül a legkiemelkedőbb gyakorlati jelentőséggel az ENSZ Alapokmány 68. cikke rendelkezett, amely értelmében a Gazdasági és Szociális Tanács (*Economic and Social Council*, ECOSOC) felhatalmazást kapott arra, hogy „emberi jogok előmozdítását célzó, valamint egyéb bizottságokat létesíthet”.¹ A világszervezet legfontosabb kormányközi emberi jogi testületét, az Emberi Jogok Bizottságát (*Commission on Human Rights*, EJB) ezen paragrafus alapján hívták életre 1946-ban.

Összességképpen megállapíthatjuk, hogy az ENSZ Alapokmány szövegezői nyilvánvalóan egyetértettek az állami szuverenitás elsőbbségében, amelyet a 2. cikk (7) bekezdése² fejezett ki a legplasztikusabban, és nem véletlen, hogy az Alapokmány két kulcsfontosságú szakaszában, nevezetesen a VI. és VII. fejezetekben nem találunk emberi jogi utalásokat, és a szöveg többi részében szereplő hivatkozások is inkább általános jellegűek. Mindezek ellenére kijelenthetjük, hogy az emberi jogokra történt gyakori hivatkozások más szintre emelték az emberi jogok ügyét, megalapozva az ENSZ égisze alatt néhány évtizeddel később kialakult jogilag kötelező érvényű emberi jogi rendszert, fokozatosan eltávolítva az emberi jogok ügyét az államok kizárólagos belső joghatóságától.

Az ENSZ Alapokmány 68. cikkének megfelelően a Gazdasági és Szociális Tanács kinevezett egy előkészítő bizottságot, amely kilenc képzett, tapasztalt személyből állt, Eleanor Roosevelttel, a korábbi amerikai first ladyvel, jól ismert emberi jogi aktivistával az élén.³ Roosevelt elnökölte az EJB ülésszakjait az első hat évben mint az amerikai delegáció vezetője.⁴ Az előkészítő bizottság másik fontos tagja René Cassin francia jogász volt, aki az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának egyik fő szövegezőjeként is szerepet vállalt. Ő már ekkor javaslatot tett egy emberi jogi képviselői poszt (*attorney general for human rights*)⁵ felállítására, amely tulajdon-

¹ „A Gazdasági és Szociális Tanács gazdasági és szociális kérdésekkel foglalkozó, valamint az emberi jogok előmozdítását célzó, valamint egyéb bizottságokat is létesíthet, amelyekre feladatainak teljesítéséhez szüksége lehet.” ENSZ Alapokmány 68. cikke.

² „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekben avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmiben sem érinti.” ENSZ Alapokmány 2(7) cikke.

³ LAUREN 2007: 310.

⁴ BOYLE 2009: 22.

⁵ THÉRIEN–JOLY 2014: 389.

képpen a mostani ENSZ Emberi Jogi Főbiztosi poszt előképének volt tekinthető. A nemzetközi közösség azonban ekkor még nem állt készen egy ilyen jellegű innováció elfogadására.

Tekintettel arra az ellentétre, amely – az ENSZ Alapokmány 1(3) cikkelyével⁶ összhangban álló – az emberi jogok nemzetközi védelme és előmozdítása, valamint az Alapokmány 2(7) cikkelyén alapuló nemzeti szuverenitás fontossága között húzóódott, az előkészítő bizottság azt javasolta, hogy az EJB munkájában egyéni szakértők, és ne kormányzati képviselők vegyenek részt.⁷ Nem meglepő módon ezt a javaslatot az országok nem fogadták el. Az EJB így egy kormányközi testületként jött létre az ECOSOC 1946. február 16-án elfogadott 5(I) számú határozata által.⁸ Néhány fontosabb szereplő ellenállása a testület független szakértők általi működtetésével szemben érthető volt a Szovjetunió totalitárius rendszere, az amerikai rasszizmus problematikája vagy az Egyesült Királyság gyarmati problémái miatt.⁹ Ezen politikai megfontolások alapján az EJB nem kapott semmilyen vizsgálati jogkört, és működésének legelején még arra sem volt lehetősége, hogy egyéni panaszokat fogadjon vagy vizsgáljon meg. Ez a helyzet részben megváltozott 1947-ben, amikor az ECOSOC elismerte azt a jogát, hogy egyáltalán egyéni panaszokat kaphasson a testület. Azonban az ECOSOC 75 (V)-ös határozata aláhúzta, hogy az EJB-nek nincs jogköre ahhoz, hogy bármilyen lépést tegyen az emberi jogi panaszok kapcsán.¹⁰

Annak érdekében, hogy az EJB teljes munkájáról objektív értékelést adhassunk, figyelembe kell vennünk, hogy 1945 előtt az emberi jogok ügyét – a munkaügyi és kisebbségi jogok kivételével – nem tekintették a nemzetközi jogi figyelem legitim tárgyának.¹¹ Azonban a második világháború szörnyűségei és a holokauszt nyilvánvalóvá tették, hogy az abszolút szuverenitás politikája nem folytatható tovább, és az emberi jogok kérdése nem maradhat a nemzeti politikai megfontolások kizárólagos tárgya. Az a tény, hogy számos ország még nem rendelkezett egy modern emberi jogi megközelítéssel, és nem voltak természetjogi hagyományai, gyakran azt eredményezte, hogy az emberi jogok kérdése pusztán eszközzé vált a Nyugat kezében.¹² Ennek az emberi jogokkal kapcsolatos óvatos és inkonzisztens megközelítésnek az lett az eredménye, hogy az Alapokmány mind a hét emberi jogokkal kapcsolatos hivatkozása általános, és inkább promóciós, mint védelmi jellegű lett.¹³

Az ECOSOC végül 1946-ban állította fel az EJB-t, a saját felügyelete alatt. Ez volt az első univerzális kormányközi emberi jogi testület, 18 taggal. Az ENSZ-tagság bővülésével növekedett az EJB is, és 1962-ben 21, 1967-ben 32, míg 1980-ra 43 főre nőtt a létszáma. Végso méretét

⁶ „Az Egyesült Nemzetek célja, hogy [...] 3. gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen[.]” ENSZ Alapokmány 1(3)-as cikke.

⁷ LAUREN 2007: 314.

⁸ SUNGA 2009: 170.

⁹ FORSYTHE-PARK 2008: 3.

¹⁰ SUNGA 2009: 170–171.

¹¹ SUNGA 2009: 170.

¹² FREEDMAN 2013: 10.

¹³ SCHRIJVER 2007: 82.

(53 fős) 1992-ben érte el a testület.¹⁴ Azonban a titkárság nagysága nem követte ezeket a fejleményeket, és az eredetileg meghatározott éves ülészak hossza (6 hét) sem változott.¹⁵

Az EJB első 20 évét, 1947–67 között a nyugati országok és szövetségeseik dominálták. 1964-ig az EJB-nek nem volt szubszaharai afrikai tagja.¹⁶ Ebben az időszakban az EJB inkább a normaalkotásra, és nem az egyes országok emberi jogi politikájának felülvizsgálatára koncentrált. Az első és legfontosabb feladata az Emberi Jogok Nemzetközi Törvényének (*International Bill of Rights*) megszövegezése volt, amely három részből állt volna: egy, a jogokat tartalmazó nyilatkozatból, majd egy jogilag kötelező érvényű egyezményből, végül pedig a speciális végrehajtási mechanizmusok életre hívásából.¹⁷ Ez a terv végül a nemzetközi végrehajtási mechanizmusok szerepével kapcsolatos vita miatt meghíúsult.¹⁸

Az EJB két éven belül megalkotta a legfontosabb hozzájárulását az emberi jogok nemzetközi védelméhez és előmozdításához az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (*Universal Declaration of Human Rights*, UDHR) megszövegezése által. Ez lett volna a fent említett Nemzetközi Emberi Jogi Törvény első pillére, egy jogilag nem kötelező érvényű nyilatkozat formájában, amely tartalmazta a nemzetközi közösség által abban az időpontban elfogadandó emberi jogokat. Figyelemre méltó volt, hogy a UDHR szövegezőinek sikerült összerakniuk egy olyan nyilatkozatot, amelyet 1948. december 10-én 48 támogató szavazattal, 8 tartózkodás mellett tudott elfogadni az ENSZ. A nemleges szavazatok hiánya nagyon erős nemzetközi támogatást jelzett a Nyilatkozat mellett.

Ezen időszak során – amelyet a szakértők egy része a „tétlenség korának” nevezett, mivel az EJB-nek nem volt jogosultsága eljárni az egyéni panaszok kapcsán – az EJB magára inkább egyfajta technikai, mintsem politikai testületként tekintett.¹⁹ Az EJB iránt megnyilvánuló magas elvárásokat azonban jól jelzi az a tény, hogy 1947 és 1957 között közel 65 000 egyéni panasz érkezett a testülethez. Később ez a szám tovább növekedett és bizonyos években a 20 000-et is elérte.²⁰ A panaszosok a kormányaik emberi jogsértései miatt kértek segítséget, és azt szeretnék volna, hogy az Alapokmány emberi jogi paragrafusait alkalmazza rájuk.²¹ Az EJB legtöbb tagja aggódott az állampolgáraik által velük szemben – a nemzetközi közösség szemei előtt – lehetségesen megfogalmazódó kritikák miatt, és ezért arra utasították delegációikat, hogy azok jelentsék ki: az EJB nem rendelkezik jogkörrel abban a tekintetben, hogy lépéseket tegyen ezen egyéni panaszok kapcsán.²²

Az ECOSOC 1956-os 624 B (XXII) számú határozatában felkérte a tagállamokat, hogy háromévente az ENSZ főtitkárnak nyújtsanak be egy jelentést az előző három év emberi jogi eredményeiről, fejleményeiről, valamint azokról az intézkedésekről, amelyeket az emberi szabadság védelmére hoztak saját területükön. A jelentésnek ki kellett térnie az Emberi Jogok

¹⁴ SCHRIJVER 2007: 84.

¹⁵ FREEDMAN 2013: 15.

¹⁶ BOYLE 2009: 22.

¹⁷ LAUREN 2007: 315–316.

¹⁸ MERTUS 2009: 52.

¹⁹ GUTTER 2007: 96.

²⁰ BUERGENTHAL 2001: 78.

²¹ LAUREN 2007: 314–315.

²² LAUREN 2007: 315.

Egyetemes Nyilatkozatában felsorolt jogokra, továbbá a népek önrendelkezési jogára, és ki kellett egészítenie azokat az információkat, amelyeket az Emberi Jogok Évkönyvében való közzététel céljából már megküldtek, valamint hivatkozni kellett a már benyújtott jelentések vonatkozó részeire, amelyeket az ENSZ valamely más szerve vagy egy szakosított intézmény számára készítettek.

A Gazdasági és Szociális Tanács a fenti határozatát 1962-ben módosította [888 B (XXXIV) számú ECOSOC határozat], kiemelve, hogy a beérkezett kormányjelentések alapján megállapítható, hogy bár számos országban még komoly problémák vannak, az 1957–59-es időszakra vonatkozóan bizonyos előrelépésről is be lehet számolni egyes jogok vonatkozásában. A határozat úgy fogalmazott, hogy a 624 B határozatban foglalt célok elérése érdekében több jelentésre és információra van szükség, különös tekintettel a függő területek emberi jogi helyzetére, amelyről az eddigi jelentések nem nagyon számoltak be. A határozat fontos eleme volt, hogy az ENSZ-nél konzultatív státusszal rendelkező nem kormányzati szervezeteket is felkéri, hogy küldjék el véleményüket, meglátásaikat az emberi jogi helyzettel kapcsolatban, segítve az EJB munkáját a periodikus jelentések összefoglalóinak értékelésében.

Az ECOSOC 1965-ben 1074 C (XXXIX) határozatával módosította 1962-es határozatát az időszakos emberi jogi kormányjelentésekkel kapcsolatban, kérve a tagállamokat, hogy a háromévenkénti emberi jogi jelentések keretei között küldjenek beszámolókat az információszabadság helyzetével kapcsolatban. A határozat sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy a tagállamok nem tértek ki jelentéseikben az önrendelkezéshez, valamint függetlenséghez való jog megvalósulásáról az adminisztrációjuk alatt álló területek vonatkozásában. Továbbra is kérte az ECOSOC a tagállamokat, hogy hároméves ciklusokban készítsék el emberi jogi periodikus jelentéseiket, anélkül, hogy ez negatívan érintené az Emberi Jogi Egyezségokmányok elfogadását és ratifikációját. Az első évben a polgári és politikai jogok helyzetéről számoljanak be az 1965. június 30-ig terjedő időszakban, a második év során a gazdasági, szociális és kulturális jogok végrehajtásáról jelentsenek az 1966. június 30-ig terjedő időszak vonatkozásában, majd a harmadik évben az információszabadság helyzetéről nyújtsanak be jelentést az 1967. június 30-ig terjedő időszak kapcsán. A kormányok minden évben egy melléklet keretei között beszámolhatnak olyan kérdésekről is, amelyek speciális relevanciával bírnak számukra, még ha tárgyát illetően nem esik is az adott évre meghatározott jelentési kötelezettség alá. A határozat felkérte a tagállamokat továbbá arra, hogy olyan releváns bírósági és egyéb adminisztratív döntésekről is számoljanak be, amelyek hatással vannak az emberi jogi helyzetre.

Az ECOSOC 1971-es 1596 (L) számú határozatával tovább finomította az 1965-ben lefektetett periodikus jelentési rendszert, kérve a tagállamokat, hogy csak kétfévente nyújtsanak be beszámolókat. Az első 1972-ben a polgári és politikai jogokról, a másodikat 1974-ben a gazdasági, szociális és kulturális jogok témájában, valamint 1976-ban a harmadikat az információszabadság ügyében. Az ECOSOC reményét fejezte ki, hogy ezek a változások növelni fogják a jelentéstevő országok számát.

Az ECOSOC fent ismertetett, 1956-ban életre hívott periodikus emberi jogi jelentési mechanizmusát 1980-ban megszüntették, mivel azt elavultnak és minimális hasznossággal

rendelkezőnek ítélték.²³ Az intézmény kudarca főként arra volt visszavezethető, hogy a jelentések készítését a kormányok belátására bízták. Ez az eljárás nem tartalmazott egyetlen formális, szervezett vitát sem a jelentést tevő állam és az EJB között.²⁴

AZ ENSZ JELENLEGI MONITORINGRENDSZERÉNEK KIALAKULÁSA

A Világszervezet jelenlegi emberi jogi monitoringrendszere alapvetően két fő pilléren nyugszik: az ENSZ Alapokmányon alapuló, valamint az emberi jogi egyezményeken nyugvó mechanizmusokon. Az első pillér alá tartozik – az Alapokmány 68. cikke alapján 1946-ban életre hívott – Emberi Jogok Bizottsága, az EJB (*Commission on Human Rights*, CHR), majd 2006 után a jogutód Emberi Jogi Tanács, az EJT (*Human Rights Council*, HRC) három fő monitoringmechanizmusa, nevezetesen az 1967-ben életre hívott különleges eljárások (*Special Procedures*) rendszere, a munkáját 2008-ban megkezdő Egyetemes Emberi Jogi Felülvizsgálati Mechanizmus (*Universal Periodic Review*, UPR), valamint az ECOSOC 1503-as (1970) határozata jogutódjának tekinthető Egyéni Panaszmechanizmus. A második pillér alatt található az ENSZ jelenleg kilenc kormányjelentések megvitatásán alapuló emberi jogi egyezményének monitoringrendszere, valamint a kormányjelentések benyújtását nem igénylő Kínázmegelőzési Albizottság tevékenysége.

Az ENSZ Alapokmányon alapuló monitoringrendszer

A különleges eljárások történeti kialakulása az Emberi Jogok Bizottsága keretei között

Az ENSZ Közgyűlés (KGY) által 1962-ben életre hívott apartheiddel foglalkozó Speciális Bizottság (*Special Committee on the Policies of Apartheid*) fontos inspirációként szolgált az EJB számára, mivel ez a testület jogosult volt egyéni panaszokat is megvizsgálni.²⁵

Az ECOSOC 1967. június 6-án elfogadott 1235 (XLII) számú határozata ezt a modellt követte, lehetővé téve az EJB és annak Diszkrimináció Elleni Albizottságának, hogy „megvizsgáljanak súlyos emberi jogsértésekre vonatkozó információkat, példának okáért olyanokat, mint a Dél-Afriai Köztársaság és Délnyugat-Afrika területén elkövetett apartheid politika.”²⁶ A tagállamok között vita volt arról, hogy ez a fent idézett hivatkozás vajon korlátozza-e az eljárásokat a Dél-Afrikában elkövetett jogsértésekre, vagy inkább csak illusztrációként szolgált arra nézve, hogy mely esetekben kell az EJB-nek lépéseket tennie.²⁷ Végül azon országok próbálkozása, amelyek az úgynevezett 1235-ös eljárás hatáskörét limitálni szerették volna,

²³ UNGA 1980.

²⁴ BERNAZ 2009: 85–87.

²⁵ SUNGA 2009: 171.

²⁶ ECOSOC 1967: 17.

²⁷ COWELL 2019: 67–77.

meghiúsult, és lehetővé vált annak alkalmazása minden emberi jogsértés esetében.²⁸ Ezt a kiterjesztett EJB-mandátumot használták nem sokkal később az arab országok Izrael elítélésére a hatnapos háború során elfoglalt arab területek miatt.²⁹ A 1235-ös határozatot alkalmazták 1967 októberében is a görögországi és a haiti helyzet tárgyalása során.³⁰ A 1235-ös határozat egyik fő jelentősége abban rejlett, hogy az EJB évente megvitathatta bármely országban bekövetkezett emberi jogsértéseket, és ezáltal kikövezte az utat az országspecifikus különmegbízotti mandátumok megteremtése felé.³¹ 1967-ben az EJB úgy döntött, hogy felállít egy ad hoc munkacsoportot a dél-afrikai emberi jogi helyzet vizsgálatára.³² 1969-ben az Emberi Jogok Bizottsága egy határozattal³³ felállított egy speciális munkacsoportot az Izrael által 1967-ben elfoglalt területek emberi jogi helyzetének kivizsgálása érdekében.

A Chilében kibontakozó emberi jogi helyzet drámája, amely azt követően alakult ki, hogy Pinochet 1974-ben megdöntötte Allende demokratikusan megválasztott kormányát, új lépéseket eredményezett a speciális eljárások kiépítése területén. Első válaszlépésként az Emberi Jogok Bizottsága 1975-ben életre hívott egy munkacsoportot a kérdés tanulmányozása érdekében.³⁴ Ezt követte az első egyéni országspecifikus különmegbízott kinevezése 1979-ben, a chilei emberi jogi helyzet kapcsán.³⁵ Ez további kinevezésekkel egészült ki az 1980-as évek elején az El Salvador-i, az egyenlítői-guineai, a bolíviai és a guatemalai, majd 1984-ben az afgán és az iráni emberi jogi helyzet vonatkozásában.³⁶

Az első tematikus mandátumot a Kényszerített Eltűnésekkel Foglalkozó Munkacsoport életre hívása jelentette, amely az EJB 1980. február 29-én elfogadott 20-as számú határozata alapján állt fel.³⁷ Ugyan ez a mandátum eredetileg az argentin helyzetre válaszul született meg, de a téma-, és nem országalapú megközelítés egy kevésbé konfrontatív módját jelentette a probléma kezelésének.³⁸ Az első egyéni tematikus mandátumot a törvénytelen, önkényes és sommás kivégzések elleni harc céljából hozták létre 1982-ben, amit 1985-ben a kínzás elleni különmegbízott kinevezése követett.³⁹ Ezen második mandátum hatálya alá tartozott már valamennyi ország, függetlenül attól, hogy a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának vagy a Kínzás Elleni Egyezménynek (*Committee against Torture*, CAT) részese volt-e.

²⁸ MERTUS 2009: 54.

²⁹ WHEELER 1999: 75–76.

³⁰ COWELL 2019: 67–77.

³¹ SUBEDI 2011: 206.

³² BOYLE 2009: 25.

³³ UN Commission on Human Rights 1969.

³⁴ UN Commission on Human Rights 1975.

³⁵ SUBEDI 2011: 207.

³⁶ SUBEDI 2011: 207.

³⁷ TOMUSCHAT 2008: 28.

³⁸ GUTTER 2007: 98.

³⁹ TOMUSCHAT 2008: 28.

Az EJB mandátumának végén (2006. június) 28 tematikus⁴⁰ és 13 országspecifikus mandátum létezett.⁴¹ (Ez a szám 1998-ban még ennél is magasabb volt, mert akkor összességében 53 mandátum működött, de ezek közül néhány országspecifikus mandátumot megszüntettek, néhány tematikusát pedig 2006-ra összevontak.)⁴² A speciális mechanizmusok számának ilyen jelentős és gyors növekedését az eredményezte, hogy ez az intézmény meglehetősen rugalmas volt, és így rövid időn belül tudott alkalmazkodni az új kihívásokhoz, nem úgy mint például az ENSZ emberi jogi egyezményeken alapuló mechanizmusai.⁴³ Ez a rugalmasság azonban egyfajta ad hoc jelleget is kölcsönzött neki. Ezeket a mechanizmusokat az EJB többsége által elfogadott határozatok alapján hozták létre. A szóban forgó határozatokat általában határozatlan, homályos meghatározások jellemezték, vagyis a mandátumok betöltői meglehetősen szabadságot élveztek a saját munkamódszereik kialakítása során.⁴⁴ Az 1990-es évekig a legtöbb speciális mechanizmus a polgári és politikai jogokra koncentrált. Azonban 2006-ban már számos mandátum foglalkozott gazdasági, szociális és kulturális kérdésekkel is, így például a megfelelő lakhatáshoz, az élelemhez, az egészséghez vagy az oktatáshoz való joggal, vagy a szélsőséges szegénység kérdésével, csak hogy néhányat említsünk.⁴⁵

Az 1993-as bécsi Emberi Jogi Világkonferenciának két szempontból is fontos hatása volt a speciális mechanizmusok helyzetére. Ez volt az első alkalom, hogy a különböző mandátumokat betöltő szakértők összeültek megbeszélni a közös érdeklődésre számot tartó kérdéseket, továbbá ezen a konferencián határozták el az emberi jogi főbiztosi poszt felállítását, ami egyúttal azt eredményezte, hogy a korábbi ENSZ Emberi Jogi Központ átalakult az Emberi Jogi Főbiztos Hivatalává (*Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, OHCHR), biztosítva a különleges eljárások titkársági hátterét is.⁴⁶

Sajnos az együttműködés a kormányok és a speciális – különös tekintettel az országspecifikus – mechanizmusok között nem volt mindig egyszerű. Például Kuba, Belarusz vagy Szudán elutasította az országuk emberi jogi helyzetével megbízott különmegbízottakkal való együttműködést, és nem engedték be őket az országukba, így nekik az adott ország határain kívül kellett információkat gyűjteniük annak emberi jogi helyzetéről.⁴⁷

⁴⁰ Kényszerített vagy akaratlan eltűnések (1980-ban jött létre); törvénytelen, önkényes kivégzések (1982); kínzás (1985); vallási és lelkiismereti szabadság (1986); gyermekkereskedelem, gyermekprostitúció és gyermekpornográfia (1990); önkényes fogva tartás (1991); szólás- és véleményszabadság (1993); rasszizmus, faji megkülönböztetés (1993); bírói függetlenség (1994); nők elleni erőszak (1994); szennyező hulladékok (1995); oktatáshoz való jog (1998); rendkívüli szegénység (1998); migránsok (1999); élelemhez való jog (2000); megfelelő lakhatás (2000); emberijog-védők (2000); gazdasági reformpolitikák és külföldi adósság (2000); őslakosok (2001); afrikai származású emberek (2002); fizikai és mentális egészség (2002); belső migrációra kényszerült emberek (2004); emberkereskedelem (2004); zsoldosok (2005); kisebbségi kérdések (2005); nemzetközi szolidaritás (2005); terrorizmus elleni harc (2005); transznacionális vállalatok (2005).

⁴¹ Mianmar (1992), Kambodzsa (1993), elfoglalt palesztin területek (1993), Szomália (1993), Haiti (1995), Kuba (2002), Libéria (2003), Belarusz (Fehéroroszország) (2004), Burundi (2004), Észak-Korea (2004), Kongói Demokratikus Köztársaság (2004), Szudán (2005) és Üzbegisztán (2005).

⁴² SUNGA 2009: 173.

⁴³ SUBEDI 2011: 225.

⁴⁴ DOMÍNGUEZ-REDONDO 2017: 36.

⁴⁵ SUNGA 2009: 173.

⁴⁶ GUTTER 2007: 99–100.

⁴⁷ TOMUSCHAT 2008: 29.

Az Emberi Jogi Tanács létrejöttével szinte változtatások nélkül folytatódott a különleges eljárások⁴⁸ munkája, amelyek alatt olyan független emberi jogi szakértőket értünk, akik mandátumuk alapján jelentéseket készítenek és tanácsokat adnak tematikus vagy országspecifikus emberi jogi kérdésekben. Az OHCHR segítségével ezek a szakértők országglátogatásokat tesznek, lépéseket eszközölnek egyéni vagy ennél tágabb strukturális problémák esetében, méghozzá a kormányoknak és másoknak küldött felhívások által, amelyekben ráirányítják a figyelmet állítólagos emberi jogsértésekre, visszaélésekre; tematikus jelentéseket készítenek, szakértői konzultációkat hívnak össze, hozzájárulnak a nemzetközi emberi jogi standardok fejlődéséhez, felkarolnak bizonyos ügyeket és tanácsokat adnak technikai együttműködési lehetőségekkel kapcsolatban. A speciális eljárások évente jelentenek az EJT-nek, de a mandátumok többsége a Közgyűlésnek is. A feladataikat a mandátumukat létrehozó, vagy az azt meghosszabbító határozatok határozzák meg.⁴⁹

Kofi Annan ENSZ-főtitkár a speciális eljárásokat az ENSZ emberi jogi rendszere koronaékszeireinek nevezte,⁵⁰ ami megfelelő módon jelzi azt a fontos szerepet, amelyet betöltenek az emberi jogok nemzetközi védelmében és előmozdításában. Ahogy azt már korábban is említettük, az EJB tevékenységének végeztével (2006 júniusa) 28 tematikus és 13 országspecifikus mandátum létezett. Az nyilvánvalóvá vált az EJT munkájának paramétereivel kapcsolatos tárgyalások során, hogy egyes országok szívesen használnák fel a UPR létrehozását arra, hogy megszabaduljanak az országspecifikus határozatoktól és mandátumoktól. Kína az országhatározatokat az EJB krónikus betegségeinek nevezte („*the chronic disease of the Commission on Human Rights*”).⁵¹ Mindezek alapján nem volt meglepő, hogy Peking 2/3-os többséget szeretett volna bevezetni ezek elfogadásához. Végül egy kompromisszumos megoldás született, amelynek értelmében az országhatározatok beterjesztőinek a lehető legszélesebb támogatást kell biztosítaniuk a kezdeményezésükhöz – lehetőség szerint legalább 15 tagot –, mielőtt szavazásra kerülne sor a határozati javaslatról.⁵² Az EU és a többi, az országspecifikus határozatokat támogató ország szerencsés volt, hogy a kínai kezdeményezés az arab országok életét is megnehezítette volna az elfoglalt arab területekkel kapcsolatos határozataik terén, és ez segített a kompromisszumos megoldás elfogadásában. Végül két országspecifikus mandátum, a kubai és a belorusz volt az, amely áldozatává vált az országhelyzetekkel kapcsolatos tagállami vitának. Ezeket ebben az átmeneti időszakban megszüntették, amivel folytatódott az országhelyzetekkel kapcsolatos mandátumok csökkenésének trendje (1998 és 2006 között a számuk 26-ról 13-ra esett vissza).⁵³ Ettől eltekintve a két tábornak sikerült megállapodásra jutnia a speciális eljárások teljes

⁴⁸ A különleges eljárások olyan független emberi jogi szakértők, vagy szakértői csoportok, amelyek jelentenek és tanácsokat adnak emberi jogi kérdésekben. Különböző neveken szerepelnek, mint például Special Rapporteurs, Special Representatives, Working Groups és Independent Experts.

⁴⁹ Az Emberi Jogi Tanács különleges eljárásai. United Nations 2025.

⁵⁰ FREEDMAN 2013: 110.

⁵¹ JOOSTEN 2011: 17.

⁵² JOOSTEN 2011: 17–18.

⁵³ SPOHR 2010: 186.

rendszerének megtartásával kapcsolatban, bár a tagállamok úgy döntöttek, hogy felülvizsgálatot fognak végezni, és amennyiben szükség van rá, egy éven belül racionalizálni fogják a mandátumok rendszerét.⁵⁴

Az EJT 5/1-es számú intézményfejlesztési határozata,⁵⁵ amelyet 2007. június 18-án fogadtak el, egy merev, de átláthatóbb rendszerét alakította ki a mandátumbetöltők kiválasztásának. A meghatározó szerepet az ötfős Konzultatív Csoport kapta, amelyben mindegyik regionális csoport képviseltetve van. Ez a csoport nézi át a jelentkezéseket, és beszélget el a legjobb jelöltekkel, majd ezek alapján teszi meg ajánlásait az EJT elnökének,⁵⁶ aki normális esetben elfogadja a Konzultatív Csoport ajánlásait. Dönthet természetesen másként is, de ebben az esetben részletes és jól megalapozott magyarázattal kell megindokolnia eltérő álláspontját. Végezetül az EJT plenáris ülésen hagyja jóvá a jelölteket,⁵⁷ ami az EJB esetében nem így történt, ott ugyanis az elnök a Bűróval való konzultációt követően, de egyszemélyben hozta meg a döntést, amely azt követően már nem igényelte a plenáris ülés jóváhagyását.⁵⁸ Fontos megjegyeznünk, hogy az országok mellett regionális csoportok, nemzetközi szervezetek és NGO-k is javasolhatnak jelölteket, akiket ezt követően a Konzultatív Csoport áttekint.⁵⁹ Az országspecifikus mandátumokat évente, a tematikusokat háromévente kell meghosszabbítani. Ez alól egy kivétel létezik, nevezetesen az elfoglalt arab területek emberi jogi helyzetével foglalkozó mandátum, amely addig tart, „ameddig ezen területek izraeli megszállása véget nem ér”, ennek értelmében tehát azt a többi országspecifikus mandátummal ellentétben nem kell évente megújítani.⁶⁰

Valamennyi mandátumot az azt betöltő személy maximum hat évig birtokolhat.⁶¹ A mandátumbetöltők munkájával kapcsolatban egyes országok által megfogalmazott éles kritikákra válaszul egy nem túl szerencsés határozatot fogadott el az EJT 2007 júniusában a különleges eljárások mandátumainak betöltőire vonatkozó magatartási szabályzatról (5/2-es számú EJT határozat),⁶² amelynek az volt a – be nem vallott – célja, hogy a különmegbízottak működési szabadságát csökkentse. A Magatartási Szabályzat értelmében a különmegbízottaknak elsőbbséget kellett adniuk a kormányoktól érkező információknak. Ahogy azt Christian Tomuschat is aláhúzta, az ilyen jellegű rendelkezések elzárhatják a különmegbízottakat a nem hivatalos információktól.⁶³ A Magatartási Szabályzat tervezetét az Afrikai Csoport terjesztette be, kifejezve a régió néhány országának elégedetlenségét egyes különleges eljárásokkal kapcsolatban,⁶⁴ és bár hivatalosan a cél a mandátumbetöltők pártatlanságának és függetlenségének biztosítása

⁵⁴ SPOHR 2010: 180.

⁵⁵ Az EJT 5/1-es határozata az ENSZ Emberi Jogi Tanács intézményépítéséről. Human Rights Council 2007a.

⁵⁶ TOMUSCHAT 2008: 30.

⁵⁷ Alapvető információk az EJT független szakértőinek kiválasztásáról és kinevezéséről lásd Human Rights Council [é. n. a].

⁵⁸ NOWAK et al. 2011: 67.

⁵⁹ JOOSTEN 2011: 26.

⁶⁰ JOOSTEN 2011: 24.

⁶¹ TOMUSCHAT 2008: 30.

⁶² Human Rights Council 2007b.

⁶³ TOMUSCHAT 2008: 31.

⁶⁴ FORSYTHE–PARK 2008: 12.

volt, a Szabályzattal visszaélve azt a függetlenségük csorbitása céljából is fel lehetett használni.⁶⁵ Az orosz delegáció, néhány más delegáció által támogatva, javasolta, hogy a Magatartási Szabályzatra ezt követően minden egyes határozatban történjen hivatkozás, ezzel jelezve, hogy a kérdés kiemelt prioritást jelent számukra.⁶⁶ Egy másik fontos dokumentumot fogadtak el 2008-ban a speciális eljárások mandátum betöltőinek 15. éves konferenciáján, amely *Az Emberi Jogi Tanács különleges eljárásainak tevékenységére vonatkozó kézikönyv* (*Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council*) címet viselte.⁶⁷ Ez a dokumentum a Magatartási Szabályzattal együtt szabályozza a különmegbízottak munkáját.⁶⁸

2024 novemberében 46 tematikus⁶⁹ és 14 országspecifikus⁷⁰ mandátum működött. Az EJT 18 év alatt létrehozott 18 új tematikus mandátumot, míg az országspecifikus mandátumok száma eggyel növekedett az EJT 2006-os életre hívásának időpontjához képest.⁷¹ Ahogy azt Marc Limon is megállapította, amennyiben ez a tendencia folytatódik, 2030-ra a mandátumok száma el fogja érni a 100-at.⁷² Ez a trend nem meglepő, tekintettel arra, hogy egy mandátum létrehozatala mindig nehezebb, mint az időszakos megújítása,⁷³ és arra nagyon kevés példa volt, hogy valamelyik mandátumot megszüntették volna. Egyes országok az OHCHR-ra mint az EJT egyik adminisztratív testületére tekintenek, és a Hivatal túlterhelése különböző feladatokkal annak lebénításához vezethet, megakadályozva ezáltal, hogy fontos emberi jogi munkáját érdemben elláthassa.⁷⁴

Ezt a jelenséget egy érdekes kutatással mutatta be Rosa Freedman és Jacob Mchangama a speciális eljárások proliferációja kapcsán. Tanulmányuk kimutatta, hogy a Freedom House terminológiai szerinti úgynevezett *szabad államok* mindig készségesebben támogatják a polgári és politikai jogokkal kapcsolatos mandátumok életre hívását, míg ez a támogatás már közel sem olyan egyértelmű a gazdasági és szociális jogokkal kapcsolatos mandátumok esetében. Ezen országok meglehetősen szkeptikusak az úgynevezett *harmadik generációs jogok* tekintetében, amelyeket leginkább az úgynevezett *nem szabad államok* támogatják, amelyek viszont ritkán állnak a polgári és politikai jogokkal foglalkozó mandátumok mögé.⁷⁵ Kutatásuk egy

⁶⁵ SPOHR 2010: 187.

⁶⁶ JOOSTEN 2011: 21–22.

⁶⁷ Human Rights Council 2008.

⁶⁸ SUBEDI 2011: 211.

⁶⁹ Az EJT tematikus különleges eljárásai az alábbi kérdéseket érintik: afrikai származású emberek, albinizmus, önkényes fogva tartás, üzleti és emberi jogok, kulturális jogok, fejlődés, fogyatékkal élő személyek, kényszerített eltűnések, oktatás, környezet, kivégzések, élelem, külföldi adósság, véleményszabadság, békés gyülekezés és egyesülés joga, veszélyes anyagok, egészség, lakhatás, emberijog-védők, bírói függetlenség, őslakosok, belső migrációra kényszerített emberek, nemzetközi rend, nemzetközi szolidaritás, lepra, zsoldosok, migránsok, kisebbségi kérdések, idősek, szegénység, privátszféra, rasszizmus, vallás és meggyőződés, gyermek-kereskedelelem, szexuális orientáció és nemi identitás, rabszolgaság, terrorizmus, kínzás, emberkereskedelelem, igazság, egyoldalú kényszerítő intézkedések, nők elleni erőszak, víz- és egészségügyi viszonyok, nők és lányok elleni diszkrimináció, mérgező anyagok és emberi jogok, klímaváltozás.

⁷⁰ Az EJT országspecifikus eljárásai: Afganisztán, Belarusz, Kambodzsa, Közép-afrikai Köztársaság, Észak-Korea, Eritrea, Irán, Mali, Mianmar, az 1967 óta megszállt palesztin területek, Szomália, Szíria, Oroszország, Burundi.

⁷¹ United Nations 2025.

⁷² FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 165.

⁷³ FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 173.

⁷⁴ RATHGEBER 2010: 190.

⁷⁵ FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 180–181.

fontos megállapítása az volt, hogy általában a részben szabad és nem szabad államok, amelyek gyengébb emberi jogi teljesítménnyel rendelkeznek, támogatják a mandátumok proliferációját, tágítva a polgári és politikai jogi mandátumok szűkebb fókuszát, a gazdasági, szociális és harmadik generációs jogokkal foglalkozó drágább mandátumokra helyezve a hangsúlyt.⁷⁶ Kutatási eredményeik azt mutatják, hogy a speciális eljárásoknak már nemcsak az emberi jogok előmozdítása és védelme a céljuk, hanem azok fontos eszközzé váltak a tagállamok közötti ideológiai és politikai harcban, ahol a tagállamok a saját napirendjüket követik a céljaik megvalósítása érdekében.⁷⁷ Nehéz kikezdeni Freedman és Mchangama végső értékelését azzal kapcsolatban, hogy a mandátumok számának növelése megfelelő pénzügyi háttér hiányában feltétlenül negatív hatással lesz az egész különlegeseljárási rendszerre nézve. Mindenképpen beszédes adatnak tekinthető, hogy már az OHCHR 2012-es pénzügyi beszámolója értelmében is a célzott támogatásoknak csak 24%-át⁷⁸ fordították polgári és politikai jogi mandátumokra, míg a gazdasági, szociális és kulturális jogi területek 44%-ot kaptak, valamint a fókuszban lévő csoportokkal kapcsolatos kezdeményezések a pénzek 32%-ához jutottak hozzá.

A reformfolyamat egyik fontos részét jelentette a különmegbízottakkal való interaktív dialógus konszolidálása, ami ugyan már létezett az EJB utolsó időszakában, de azt tovább erősítették, bár az időkorlátok miatt valódi interaktív párbeszédre a tagállamokkal így is ritkán van alkalom.⁷⁹

1994 óta a különböző EJT-mandátumok betöltői (*Special Rapporteurs/Representatives, independent experts, chairs of working groups of the special procedures of the HRC*) évente találkoznak Genfben. Ezek a találkozók remek alkalmakat kínálnak arra, hogy a szakértők tájékozódjanak a joggyakorlatokkal kapcsolatban, és hogy harmonizálni tudják különböző munkamódszereiket. Az EJT-hez benyújtott éves jelentésük tartalmazza a legfontosabb adatokat a különleges eljárási rendszerrel kapcsolatban. A 2025-ös jelentés értelmében a rendszerben akkor 88 mandátumbetöltő szerepelt, e létszám 64%-át hölgyek, míg 36%-át urak tették ki.⁸⁰ A jelentés fontos adatokat tartalmazott a speciális eljárásokkal történő együttműködéssel kapcsolatban is. Ennek értelmében a tagállamok túlnyomó többsége, nevezetesen 169 ország fogadott már legalább egy mandátumbetöltőt. Azon országok száma már csak 19, amelyeket még egyetlen mandátumbetöltő sem látogatott meg.⁸¹ Ebben a kontextusban meg kell említenünk az úgynevezett *állandó meghívás* (*standing invitation*) intézményét. Ez egy nyílt meghívást jelent a kormány részéről, valamennyi tematikus mandátum irányába. Egy ilyen állandó meghívó kibocsátásával a kormány kijelenti, hogy kész eleget tenni bármelyik különleges eljárás meghívási kérésének. A 2025. júliusi állapot szerint 128 tagállam és 1 megfigyelő tett ilyen jellegű nyilatkozatot.⁸²

A Különleges Eljárások Koordinációs Bizottságát a különleges eljárások 12. ülészakán, 2005-ben hívták életre. A testületnek 6 mandátumbetöltő tagja van. Fő funkciója a mandátumok

⁷⁶ FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 187.

⁷⁷ FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 190.

⁷⁸ FREEDMAN–MCHANGAMA 2016: 193.

⁷⁹ DE FROUVILLE 2011: 248.

⁸⁰ Human Rights Council 2025: 3. paragrafus.

⁸¹ Human Rights Council 2025: 49. paragrafus.

⁸² OHCHR 2026a.

közötti koordináció erősítése, valamint hogy hídként funkcionáljon a mandátumok és az OHCHR, a tágabb ENSZ-béli emberi jogi rendszer, valamint a civil társadalom között.⁸³

Magyar vonatkozások

Magyarország eddig három ENSZ EJB/EJT-különmegbízottat adott. Az első magyar szakértő, aki ilyen posztot tölthetett be, Bíró Gáspár volt, aki 1993–1998 között volt az Emberi Jogok Bizottsága által kinevezett különmegbízott a szudáni emberi jogi helyzettel kapcsolatban. A magyar szakértő 1998-ban lemondott a mandátumáról.⁸⁴ Őt követte Izsák Rita, aki 2011–2017 között töltötte be az Emberi Jogi Tanács kisebbségi különmegbízotti pozícióját és végül az eddigi utolsó magyar különmegbízott Haraszi Miklós volt, aki 2012–2018 között látta el a belorusz emberi jogi helyzettel foglalkozó mandátummal kapcsolatos feladatokat. A fentiekén túl Bán Tamás 2001–2008 között tagja volt az önkényes fogva tartással foglalkozó ötfős EJB/EJT-munkacsoportnak.⁸⁵

Magyarországon 1998 óta az alábbi EJB/EJT különmegbízottak jártak, akik aztán látogatósaik tapasztalatairól jelentésben számoltak be az EJB/EJT-nek:

- szólásszabadsággal foglalkozó különmegbízott (1998),
- faji diszkriminációval foglalkozó különmegbízott (1999),
- kisebbségi független szakértő (2006),
- faji diszkriminációval foglalkozó különmegbízott (2011),
- mérgező anyagok és emberi jogok kérdésével foglalkozó különmegbízott (2012),
- önkényes fogva tartással foglalkozó munkacsoport (2013), follow-up látogatás (2018),
- emberijog-védők helyzetével foglalkozó különmegbízott (2016),
- nők és lányok elleni diszkriminációval foglalkozó munkacsoport (2016),
- migránsok helyzetével foglalkozó különmegbízott (2019),
- szólásszabadsággal foglalkozó különmegbízott (2021),
- vallásszabadsággal foglalkozó különmegbízott (2024),
- oktatással foglalkozó különmegbízott (2025).⁸⁶

Az Általános Emberi Jogi Felülvizsgálati Mechanizmus (Universal Periodic Review, UPR)

A UPR az egyetlen olyan univerzális eljárás, amely magában foglalja valamennyi ENSZ-tagállam emberi jogi helyzetének áttekintését. A UPR folyamatát a tagállamok működtetik az EJT keretei között, minden országnak lehetőséget biztosítva arra, hogy beszámoljon azokról a lépésekről, amelyeket a saját emberi jogi helyzetének érdekében tett, és abból a célból,

⁸³ OHCHR [é. n. a].

⁸⁴ OHCHR [é. n. b].

⁸⁵ OHCHR 2026b.

⁸⁶ OHCHR Countries & Territories [é. n.].

hogy eleget tegyen nemzetközi emberi jogi kötelezettségeiknek. A UPR-t azzal a szándékkal hozták létre, hogy valamennyi ország számára egyenlő elbánást biztosítson az emberi jogi helyzetének felmérése során. A folyamat legfontosabb célja természetesen, hogy valamennyi országban javítsa az emberi jogi helyzetet és foglalkozzon az emberi jogsértésekkel, bárhol forduljanak is azok elő.⁸⁷

Az EJT A/HRC/RES/5/1-es határozata értelmében a UPR folyamata egy munkacsoport keretein belül zajlik, amelyet az EJT elnöke vezet, és a 47 EJT-tag vesz benne részt. Azonban valamennyi egyéb ENSZ-tagállam is részt vehet az eljárásban, és ajánlásokat is tehet. Ezen utóbbi államok azonban nem lehetnek az úgynevezett Trojka tagjai, amely 3 különböző regionális csoportot képviselő EJT-tagokból álló csoport – őket sorshúzással választják ki. Szerepük nem más, mint a felülvizsgálat folyamatának elősegítése, a jelentések véglegesítésében közreműködve. Fontos funkciójuk lehet egyes ajánlások tisztázása kapcsán, amelyek nem világosak a felülvizsgálat alatt álló ország számára. A 2007. júniusi Intézményépítési Határozat megjelölte azokat a forrásokat, amelyekre a UPR-folyamat épül. Ezek: az ENSZ Alapokmány; az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata; azon emberi jogi egyezmények, amelyeknek az adott ország részese; valamint az önkéntes emberi jogi vállalások, amelyeket az adott ország tett EJT-jelölése során.⁸⁸ Az emberi jogi szokásjogi szabályok szintén felmerültek lehetőségként, de végül elvetették őket, mivel számos ország úgy vélte, hogy ezek meghatározása komplex folyamat, amelyet csak megfelelő jogi testületek folytathatnak le. Azonban konszenzus alakult ki az alkalmazandó humanitárius jog kapcsán, amely magában foglalja a humanitárius szokásjogot is.⁸⁹

A felülvizsgálatra három dokumentum alapján kerül sor:

- egy nemzeti jelentés, amelyet a felülvizsgálat alatt álló ország készít el;
- egy, az OHCHR által elkészített összeállítás a különböző emberi jogi egyezmények végrehajtásáért felelős testületek (*treaty body*) és különleges eljárások által az adott országgal kapcsolatosan készített dokumentumok és más releváns ENSZ-anyagok alapján;
- egy dokumentum, amelyet a többi releváns szereplő – mint például az NGO-k és a nemzeti emberi jogi intézmények – által benyújtott anyagok alapján állítottak össze.

Az egész folyamat legfontosabb részét az interaktív párbeszéd jelenti a felülvizsgálat alatt álló ország és a UPR-munkacsoport között, amelyben a megfigyelő országok is részt vehetnek, viszont az NGO-k nem. Az első ciklus során 3 óra jutott egy országra, és 4 évig tartott az egész folyamat, amely során 48 ország emberi jogi helyzetét tekintették át évente.⁹⁰ A 2012 májusában kezdődött második ciklus 2016 novemberéig tartott, vagyis 6 hónappal hosszabb volt, és így évente 42 ország emberi jogi helyzetének áttekintésére kerülhetett sor.⁹¹ Ennek megfelelően az országokonként rendelkezésre álló idő ebben a ciklusban 3 és fél órára nőtt, ebből pedig 70 percet kapott az adott ország a bevezetőjének és a záró felszólalásának megtartására,

⁸⁷ Human Rights Council [é. n. b].

⁸⁸ Human Rights Council [é. n. b].

⁸⁹ Human Rights Council [é. n. b].

⁹⁰ SPOHR 2010: 184–185.

⁹¹ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 3.

valamint a kérdésekre történő reagálásra.⁹² A végső jelentés összefoglalja a vitát, tartalmazva a tagállami kérdéseket és ajánlásokat. A jelentésben szerepel az is, hogy mely ajánlások élvezik az adott állam támogatását, de azon ajánlások is megtalálhatók benne, amelyeket a felülvizsgálat alatt álló ország nem támogatott.⁹³ Az EJT a végső jelentést egy, a felülvizsgálatot körülbelül 6 hónappal követő plenáris ülésen fogadja el, amely tartalmazza a felülvizsgálati folyamat rövid összefoglalását, valamint a konklúziókat és/vagy ajánlásokat, továbbá az adott ország önkéntes vállalásait.⁹⁴ Ez a folyamatnak azon része, amelyben az NGO-k is részt vehetnek, felszólalhatnak és beszélhetnek az adott ország emberi jogi helyzetéről.

A UPR életre hívását valamennyi megfigyelő az EJT leglátványosabb újításának tekintette, amely a konstruktív párbeszéd és együttműködés koncepcióján alapul, és amely jelentős elmozdulást jelentett sok fejlődő ország szemében az EJB által korábban követett „megnevezni és megszégyeníteni” („*naming and shaming*”) megközelítéstől. Sok állam azt remélte, hogy a UPR a nem egyszer vihart kavaráó országhatározatok és mandátumok alternatíváját fogja jelenteni.⁹⁵ Azonban, ahogy azt Hollandia is kiemelte a UPR felülvizsgálat során: „A UPR egy addicionális eszközt jelent az emberi jogok monitorozása során, amely kiegészíti, és nem duplikálja a *treaty body* és a speciális eljárások munkáját. Továbbá a felülvizsgálat nem változtathatja meg az EJT mandátumát, hogy reagáljon az egyes országokban történő súlyos emberijog-sértésekre.”⁹⁶

A UPR fontos hozzájárulását jelenti a kooperatív atmoszféra megteremtése, amelyben az országok előmozdíthatnak olyan közös emberi jogi politikákat, amelyek a helyszíni emberi jogi helyzet javítását célozzák a jógyakorlatok megosztása által.⁹⁷ A UPR fontos jellemzője, hogy könnyen összekapcsolható technikai segítségnyújtási, kapacitásnövelő programokkal, elősegítve a UPR-ajánlások hatékonyabb végrehajtását. Az úgynevezett *Voluntary Fund for Financial and Technical Assistance* létrehozatala pont ezt a célt szolgálja.⁹⁸ Ez az úgynevezett *peer-based* megközelítés az országok teljesítményének javítása céljából más nemzetközi szervezeteknél is megfigyelhető. Példának okáért említhetjük az OECD Development Assistance Committee-ja által vezetett felülvizsgálati folyamatot, vagy az African Peer Review Mechanismet (APRM).⁹⁹ Kofi Annan reményét fejezte ki, hogy a UPR „konkrét kifejeződését fogja adni annak az alapelvnek, hogy az emberi jogok egyetemesek és egymástól elválaszthatatlanok”.¹⁰⁰

Néhány szakértő és akadémiai ember aggodalmát fejezte ki azonban, hogy a UPR egy olyan rituálévá fog válni, amelyben a pusztá részvétel már nem jár együtt azzal a szándékkal, hogy az emberi jogok helyzetében tényleges változásokat érjünk el a helyszínen.¹⁰¹ A kormányközi folyamat kooperatív, és nem konfrontációs jellege – amely nem tartalmaz büntető szankciókat sem – volt az ára bizonyos fejlődő országok támogatásának, annak ellenére, hogy az 5/1-es EJT határozat nyilvánvalóvá

⁹² CHARLESWORTH–LARKING 2014: 5.

⁹³ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 5.

⁹⁴ DE LA VEGA – LEWIS 2011: 361.

⁹⁵ JOOSTEN 2011: 32.

⁹⁶ CAREY 2009: 469.

⁹⁷ DE LA VEGA – LEWIS 2011: 385.

⁹⁸ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 6–7.

⁹⁹ McMAHON–ASCHERIO 2012: 233.

¹⁰⁰ McMAHON–ASCHERIO 2012: 234.

¹⁰¹ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 10.

teszi, hogy a UPR „nem csökkentheti a Tanács azon kapacitását, hogy válaszolni tudjon sürgős emberi jogi helyzetekre”.¹⁰² Ebben a tekintetben fontos, hogy a megszokás egyfajta megfeleléssé vagy elkötelezettséggé alakuljon át. „Nem szabad megengedni, hogy az államok el tudják fedni az emberi jogok iránti alacsony elköteleződésüket a folyamatban való pusztá részvétellel.”¹⁰³

A UPR-folyamatban megvan az a lehetőség, hogy kialakítson egy, az eddiginél inkluzívabb nemzetközi emberi jogi agendát, és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára való hivatkozással az érintett emberi jogok listája igencsak átfogó lesz. Ez különösen fontos az olyan régiókban, ahol a nemzetközi emberi jogi egyezmények ratifikációjának szintje alacsony. A világ különben periférikus régiói ezáltal részt tudnak venni egy közös emberi jogi párbeszédben.¹⁰⁴ A UPR hangsúlyozza a bilaterális, *state-to-state* kapcsolatokat, amely újdonságot jelent az EJT más szektorainak munkájához képest, amelyekre a regionalitás és az Észak–Dél megosztottság jellemző.¹⁰⁵

Edward McMahon és Marta Ascherio kutatásai bemutatják, hogy az Afrikai (*African Group*) és az Ázsiai és Csendes-óceáni Csoport (*Asia and the Pacific Group*) az ajánlásaik 40%-át a saját régiójuk országai felé fogalmazták meg, míg ez az arány sokkal kisebb a másik három regionális csoport (Kelet-európai Csoport: *Eastern European Group*, EEG; Latin-amerikai és Karibi Országok Csoportja: *Latin American and Caribbean Group*, GRULAC; és a Nyugat-európai és Egyéb Országok Csoportja: *Western European and Others Group*, WEOG) esetében.¹⁰⁶ A fent említett jelenséggel összhangban a jelzett két regionális csoport országai sokkal nyitottabbak voltak a saját régiójukból érkező ajánlások elfogadására.¹⁰⁷ Következtetésképpen nyilvánvaló regionális sajátosságokat találhatunk a folyamat során, amelyek értelmében az ázsiai és afrikai országok egy sokkal gyengédebb megközelítést követtek az emberi jogi kérdések kapcsán, míg a WEOG országai teszik a legkritikusabb, konkrét lépéseket igénylő ajánlásokat. A GRULAC és az EEG – történelmi háttérük okán – egyfajta közvetítő szerepet játszhat az afrikai/ázsiai országok és a Nyugat-európai és Egyéb Országok Csoportja között. McMahon és Ascherio fontos megállapítása az volt, hogy az EJT hosszú távú sikeressége azon múlik, hogy vajon az államok felismerik-e: a kritika fontos eleme lehet az együttműködésnek.¹⁰⁸

Végül érdemes számba venni a UPR-folyamatot a statisztikák, a számok oldaláról. Az első ciklus során 21 355 ajánlás fogalmazódott meg, ezek közül 7364 igényelt konkrét lépést. A fő témák – szám szerint öt – az alábbiak voltak:

- nemzetközi egyezmények,
- a nők jogai,
- a gyermekek jogai,
- kínzás,
- igazságszolgáltatás.

¹⁰² MCMAHON–ASCHERIO 2012: 234.

¹⁰³ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 12.

¹⁰⁴ CHARLESWORTH–LARKING 2014: 13.

¹⁰⁵ MCMAHON–ASCHERIO 2012: 234–235.

¹⁰⁶ MCMAHON–ASCHERIO 2012: 237.

¹⁰⁷ MCMAHON–ASCHERIO 2012: 242.

¹⁰⁸ MCMAHON–ASCHERIO 2012: 246.

A WEOG országai fogalmazták meg a legnagyobb számú ajánlást (8676 – 40,63%), ezt követi a GRULAC (3579 – 16,76%), az Ázsiai Csoport (3338 – 15,63%), az EEG (3069 – 14,37%), és végül az Afrikai Csoport (2494 – 11,68%) a legkevesebb ajánlás megfogalmazásával. Az ajánlásokat kapók listája nem meglepő módon teljesen máshogy fest. Azt az Ázsiai Csoport vezeti (30,33%), majd az Afrikai Csoport (27,86%), a GRULAC (15,58%), a WEOG (14,56%), és végül az EEG (11,66%) következik.¹⁰⁹ Az országok aktivitása jelentősen megnőtt a második ciklus során, mivel ekkor már az összes ajánlás száma elérte a 36 331-et, amelyek közül 13 404 igényelt konkrét lépést. Az ajánlást megfogalmazó regionális csoportok listája némileg megváltozott. A WEOG-ot (29,94%) követően akkor már az Ázsia Csoport (19,54%) lett a második, őket követte az Afrikai Csoport (18,24%), a GRULAC (16,96%), végül pedig az EEG (14,19%). Az ajánlásokat kapó régiók listája szintén átalakult. Az Afrikai Csoportot (28,61%) követően az Ázsia Csoport (28,51%), a WEOG (15,24%), majd a GRULAC (15,23%) és az EEG (11,43%) következett. Az öt fő téma listája változatlan maradt.¹¹⁰

Magyar vonatkozások

Magyarország eddig három UPR-vizsgálaton ment keresztül. Az első ciklus keretei között 2011. május 11-én került sor hazánk emberi jogi helyzetének átfogó tárgyalására Genfben, az Emberi Jogi Tanács 47 tagja által alkotott munkacsoport keretében. A felülvizsgálat során Magyarország 148 ajánlást kapott, amelyek közül a magyar delegáció 122-t fogadott el végül, de jelezte, hogy több ajánlás azért nem élvezte végül a támogatását, mert az azokban javasolt lépéseket az ország már megtette, és ezért további teendőkre velük kapcsolatban már nincs szükség.¹¹¹

A második ciklus során a magyar UPR-jelentés tárgyalására 2016. május 4-én került sor, és Magyarország a 221 ajánlás közül 189-et biztosított támogatásáról, 20-at pedig csak tudomásul vett. Hazánk 12 ajánlás egyes részeit el tudta fogadni, más részeit azonban csak tudomásul vette.¹¹²

Az eddigi utolsó, harmadik ciklus keretei között Magyarország UPR-jelentésének tárgyalására 2021. november 2-án került sor Genfben, és hazánk a 267 ajánlás közül 131-et tudott elfogadni, 136-ot azonban csak tudomásul vett a honi delegáció.¹¹³

Az Emberi Jogi Tanács UPR Munkacsoportjának előzetes ütemezése értelmében a negyedik ciklus során hazánk UPR-jelentésének tárgyalására 2026 novemberének elején fog sor kerülni.

¹⁰⁹ UPR Info [é. n.].

¹¹⁰ UPR Info [é. n.].

¹¹¹ Human Rights Council 2012.

¹¹² Human Rights Council 2020.

¹¹³ Human Rights Council 2023.

Panaszos eljárás¹¹⁴

A panaszos eljárás történeti előzményének az ECOSOC 1970-es, 1503 (XLVIII) számú határozata¹¹⁵ tekinthető, amely feljogosította az Emberi Jogok Bizottsága Albizottságát egy munkacsoport kinevezésére a különböző emberi jogsértésekkel kapcsolatos panaszok kivizsgálása céljából. Az eljárás fontos jellemzője volt annak szigorúan bizalmas jellege a vizsgálat lezárultaig. Az EJB ezt követően nyilvánosságra hozhatta a megállapításokat, amennyiben úgy döntött, hogy lépéseket tesz a 1235-ös eljárás alapján.¹¹⁶ Ez a határozat az ECOSOC 1235-ös határozatával együtt lehetővé tették az EJB számára, hogy az túllépjen az egyszerű emberi jogi normaalkotáson, és hozzájárult ahhoz, hogy a testületből a sürgős emberi jogi kérdések kapcsán a világ vezető emberi jogi fóruma váljon.¹¹⁷

Tekintettel arra, hogy a tagállamok az Emberi Jogi Tanács felállítása során nem mutattak túl sok érdeklődést az EJB korábbi, úgynevezett 1503-as eljárásának megreformálása iránt, az kisebb változtatásokkal, de tovább folytatódott,¹¹⁸ az elfogadhatósági feltételek könnyebbé válásával, valamint az eseteket vizsgáló bizottságok ülésgyakoriságának növelésével.¹¹⁹ A panaszos eljárás célja az volt, hogy a világ bármely részén, bármely körülmények között bekövetkező olyan súlyos emberi jogsértésekkel foglalkozzon, amelyek egy következetes mintázatot mutatnak és jól bizonyíthatók. A fő különbséget a „bármely körülmények között” kitétel jelenti,¹²⁰ amely csökkentti annak lehetőségét, hogy valaki akár tartalmi, akár földrajzi hatály okán megkérdőjelezze az eljárást. Ez alapján a vészhelyzet vagy egy belső konfliktus sem akadályozza meg az adott helyzet az EJT általi vizsgálatát.¹²¹ Az elfogadhatósági feltételek szintén megváltoztak, nem zárva ki például azon esetet, amikor az adott ország az EJT nyilvános eljárása alatt is áll, vagy ha a panasz valamelyik speciális eljárás mandátuma alá esik. Jelenleg egyedül a *litis pendentia*¹²² zárja ki egy új panasz elfogadhatóságát.¹²³

Az eljárást két munkacsoport folytatja. Az úgynevezett *Working Group on Communications* az EJT Tanácsadó Bizottságának öt tagjából áll, akik különböző regionális csoportokat képviselnek, és három évig szól a független szakértői mandátumuk. Az úgynevezett *Working Group on Situations* az EJT öt tagjának képviselőiből áll, akik szintén különböző regionális csoportok reprezentánsai és egy évig látják el ezt a feladatot személyes minőségükben.¹²⁴ Az első áttekintést

¹¹⁴ Human Rights Council [é. n. c].

¹¹⁵ ECOSOC 1970.

¹¹⁶ WHEELER 1999: 75–76.

¹¹⁷ SUNGA 2009: 172.

¹¹⁸ SPOHR 2010: 189.

¹¹⁹ VIEGAS E SILVA 2013: 105.

¹²⁰ Az Emberi Jogi Tanács intézményépítésről szóló 5/1. számú határozatának 85. cikke: „Panasztételi eljárás jön létre az emberi jogok és az alapvető szabadságok minden emberi jog és minden alapvető szabadságjog megsértésének következetes és megbízhatóan igazolt mintáival szemben, amelyek a világ bármely részén és bármilyen körülmények között történnek.” Human Rights Council 2007a.

¹²¹ DAVALA 2011: 49.

¹²² *Litis pendentia*: a polgári per elutasításának indokaként a függőségi jogvesztés olyan helyzetre utal, amikor ugyanazon felek között ugyanazon jogalap miatt két per van folyamatban, így az egyik feleslegessé válik.

¹²³ DAVALA 2011: 50.

¹²⁴ DAVALA 2011: 51.

a Working Group on Communications elnöke végzi el a titkárság segítségével. Ennek a rendelkezésnek az egész folyamat depolitizálása a célja, tekintettel arra, hogy az ENSZ-főtitkár, aki egy politikai szereplő, nem kapott szerepet – a korábbi eljárással szemben – a folyamatban.¹²⁵ Az új eljárás gyorsabb is, mivel az EJT kimondta, hogy egy panasz vizsgálata nem tarthat tovább két évnél.¹²⁶ Végezetül az új eljárás lehetővé tesz egy további intézkedést a folyamat lezárásaként, nevezetesen azt, hogy az OHCHR-nak azt javasolják: nyújtson technikai vagy tanácsadói segítséget az érintett ország részére.¹²⁷

Az emberi jogi egyezményeken alapuló monitoringrendszer

A monitoringrendszer kialakulása

Az első jogilag kötelező érvényű emberi jogi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, a továbbiakban: ICERD) volt – ezt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához hasonlóan szintén az Emberi Jogok Bizottsága (EJB) szövegezte meg –, amelyet 1965-ben fogadott el az ENSZ Közgyűlés.¹²⁸ Ezt a következő évben két fontos emberi jogi egyezmény elfogadása követte, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányáé (*International Covenant on Civil and Political Rights*, a továbbiakban: ICCPR) és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányáé (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, a továbbiakban: ICESCR).¹²⁹ Eredetileg a Közgyűlés (a továbbiakban: KGY) arra utasította az EJB-t, hogy egy egységes dokumentumot készítsenek, amely tartalmazza valamennyi polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogot. Az ECOSOC 1951-ben, miután megkapta az EJB 73 paragrafusból álló tervezetét, azt javasolta a KGY-nek, hogy gondolja át az egyetlen, átfogó emberi jogi egyezményre vonatkozó elképzelését. A KGY erősen megosztott volt a kérdésben. Azon döntést végül, hogy elválasztják egymástól a polgári és politikai jogokat a gazdasági, szociális és kulturális jogoktól, 29:25 arányban hozták meg, 4 tartózkodás mellett.¹³⁰ Ezen kompromisszumos döntés mögött az húzódozott, hogy míg bizonyos államok a polgári és politikai jogok elsőbbsége mellett álltak ki, addig mások a gazdasági, szociális és kulturális jogok primátusát hirdették. A két szerződéses megoldás lehetővé tette a csak az egyik egyezményhez való csatlakozást is.¹³¹

¹²⁵ DAVALA 2011: 51.

¹²⁶ DAVALA 2011: 52.

¹²⁷ DAVALA 2011: 52.

¹²⁸ DAVALA 2011: 319.

¹²⁹ Annak ellenére, hogy az ECOSOC már 1954-ben megküldte a két tervezetet a Közgyűlésnek, azok 1966-ig nem kerültek elfogadásra.

¹³⁰ SHELTON 2008: 18.

¹³¹ MERTUS 2009: 52.

Négy további jogilag kötelező érvényű emberi jogi egyezmény szövegezésére került sor az EJB keretei között: a kínzás és más embertelen, vagy megalázó bánásmód elleni nemzetközi egyezményé (1984), a gyermek jogaival foglalkozó egyezményé (1989), a migráns munkavállalók és családtagjaik jogai védelmével foglalkozó nemzetközi egyezményé (1990), valamint a minden személyt az erőszakos eltűnések ellen védő nemzetközi egyezményé (2006). Ez utóbbi egyezmény szövegének végleges elfogadására azonban már az abban az évben alakult EJB jogutód Emberi Jogi Tanács keretei között került sor.

Meg kell említenünk, hogy a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó egyezményt (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) (1979) az EJB keretein kívül, az ENSZ Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottsága (*Commission on the Status of Women*, CSW) dolgozta ki.¹³²

Hasonlóan a CEDAW-hoz, a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezményt (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) (2006) is az EJB keretei között szövegezték meg. A munkát egy, a mexikói delegáció javaslatára 2001-ben az ENSZ Közgyűlés által életre hívott ad hoc bizottság (az *Ad Hoc Committee on a Comprehensive and Integral International Convention on the Protection and Promotion of the Rights and Dignity of Persons with Disabilities*) végezte.¹³³

A fent említett kilenc, jogilag kötelező érvényű emberi jogi egyezmény monitoringrendszerével mellett szólnunk kell a Kínzásmegelőzési Albizottságról (*Subcommittee on Prevention of Torture*, SPT), amely az ENSZ Kínzás Elleni Egyezményének 2002-ben elfogadott Fakultatív Jegyzőkönyve (*Optional Protocol to the Convention against Torture*, OPCAT) alapján jött létre, de amely monitoringtevékenységét – szemben az előzőkkel – nem az egyezmény végrehajtásáról beszámoló kormányjelentések, hanem helyszíni vizsgálatok alapján folytatja le. Jelenleg ez a tíz egyezmény alkotja az ENSZ nem az Alapokmányon alapuló emberi jogi monitoringrendszerét.

A treaty bodyk munkája

Mind a tíz egyezmény mellett létrejött egy külön ellenőrző bizottság (*treaty body*). Az első az 1969-ben felállt Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság volt, amelyet 1976-ban a PPJE végrehajtásáért felelős Emberi Jogi Bizottság (*Human Rights Committee*) követett. Sajátos módon az ICESCR végrehajtása eredetileg az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsán (ECOSOC) keresztül történt, és csak 1985-ben jött létre az Egyezségokmány végrehajtásáért felelős Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága. Időben így megelőzte ezt az 1981-ben felállt Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság. 1987-ben állt fel a Kínzás Elleni Bizottság, 1991-ben alakult meg a Gyermek Jogai Bizottság, és ezt követte a 2004 óta működő Migráns Munkavállalók Emberi Jogi Helyzetével Foglalkozó Bizottság. 2006-ban kezdte el működését a Kínzásmegelőzési Albizottság.

¹³² FORSYTHE–PARK 2008: 5.

¹³³ United Nations 2001.

A Fogytékossággal Élok Jogaival Foglalkozó Bizottság 2009-ben állt fel, és végül 2011 óta működik a Kényszerített Eltűnésekkel Foglalkozó Bizottság.

Általánosságban a fent említett bizottságok/szerződéses testületek munkája kapcsán az alábbi fontosabb irányokat különböztethetjük meg:

- kormányok által benyújtott jelentések tárgyalása,
- kormányok közötti panaszok kezelése,
- vizsgálati eljárások, helyszíni vizsgálatok lefolytatása,
- egyéni panaszok kezelése,
- általános kommentárok, ajánlások (*general comments, general recommendations*) kiadása,
- kapacitásfejlesztési programok,
- tematikus viták,
- országos akciótervek elkészítéséhez szakmai iránymutatás,
- a civil társadalom képviselőivel való találkozás a kormányjelentések megtárgyalását megelőzően.

A *treaty body* munkájának leghangsúlyosabb részét az adott egyezmény végrehajtásáról beszámoló periodikus kormányjelentések tárgyalása teszi ki. A monitoring két fő dokumentumon alapul: az adott ország közös alapidokumentumán (*core document*), amelyet valamennyi ellenőrző testület használ a „védés” során, valamint a kormány specifikus kormányjelentésén. Ezt egészíti ki adott esetben az NGO-k árnyékjelentése.

Alapesetben a kormányok 2-5 évente nyújtanak be jelentéseket az adott egyezmény végrehajtásáért felelős bizottsághoz. Ezt követően a bizottság feltesz további kérdéseket (*list of issues*) a kormánynak. Ezt követi a kormányjelentés vitája, amellyel párhuzamosan a bizottságok találkoznak a civil társadalom képviselőivel, akik gyakran szintén benyújtanak egy árnyékjelentést.

A legtöbb *treaty body* esetében egyre inkább lehetőség van úgynevezett *egyszerűsített jelentésekre* is, amelyek keretében nem kell külön kormányjelentést készíteni, csak a bizottság által összeállított kérdésekre szükséges válaszolni.

A monitoringeljárás mindkét esetben a bizottság – konszenzussal elfogadott – *záró következtései*nek, *ajánlásainak* elfogadásával ér véget, amelyek jogi kötőerővel nem rendelkeznek. Egyes bizottságok kéri a kormányokat, hogy bizonyos időn belül számoljanak be az ajánlásaik végrehajtásáról a bizottság adott országért felelős rapporteurének. Némely bizottságok helyszíni látogatásokat is tesznek a végrehajtás ellenőrzése céljából. Egyes bizottságok vizsgálati eljárást kezdeményezhetnek, ha egy részes országban súlyos és szisztematikus jogsértésekre mutatnak jelek.

A *treaty body* rendszer keretei között, bár szinte valamennyi egyezmény lehetővé teszi *kormányok közötti panaszok* benyújtását, eddig erre – a kérdés politikai érzékenysége miatt – csak három alkalommal került sor, mivel az országok az ilyen kiélezett politikai helyzetekben inkább a Nemzetközi Bírósághoz szoktak fordulni. Érdekes módon valamennyi eset egyazon évben, 2018-ban történt. Katar nyújtott be ilyen panaszt a Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottsághoz Szaúd-Arábiával, valamint az Egyesült Arab Emírségekkel szemben, de ezzel párhuzamosan a Nemzetközi Bírósághoz is fordult. Ugyanebben az évben a Palesztin Állam nyújtott be egy

hasonló panaszt ugyanezen bizottsághoz Izraellel szemben.¹³⁴ Az első két esetben végül Katar kérésére felfüggesztették az eljárást,¹³⁵ a harmadik esetben viszont a felek még a békéltetőbizottság összetételében sem tudtak megállapodni, majd a végül kijelölt testület munkájában Izrael nem volt hajlandó részt venni. Ennek ellenére a grémium megfogalmazott ajánlásokat mindkét fél, továbbá a CERD részes államai, a Biztonsági Tanács, a CERD és a civil társadalom felé is, a konfliktus csökkentése érdekében.¹³⁶

Amennyiben egy részes állam tekintetében megbízható információk állnak rendelkezésre súlyos, kirívó vagy rendszerszintű jogsértésekről az adott egyezmény végrehajtása kapcsán, a Kínzás Elleni Bizottság (a kínzás elleni egyezmény 20. cikke), a Nők Elleni Megkülönböztetés Felszámolásával Foglalkozó Bizottság (a CEDAW Fakultatív Jegyzőkönyvének 8. cikke), a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogaival Foglalkozó Bizottság (a CRPD Fakultatív Jegyzőkönyvének 6. cikke), az Eltűnésekkel Foglalkozó Bizottság (a CED 33. cikke), a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága (az ICESCR Fakultatív Jegyzőkönyvének 11. cikke), valamint a Gyermekjogi Bizottság (a Gyermekjogi Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvének – a kommunikációs eljárásról szóló – 13. cikke) saját kezdeményezésükre *vizsgálatot* indíthatnak, ha hitelt érdemlő információk jól megalapozott jelét adják súlyos vagy rendszerszintű egyezményesértéseknek az adott államban. A vizsgálat kizárólag azon részes államok tekintetében folytatható le, amelyek e tekintetben elismerték az illetékes bizottság hatáskörét.¹³⁷

Mostanra már szinte valamennyi egyezmény lehetővé teszi *egyéni panaszok* benyújtását is a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítését követően, amennyiben egy részes állam állampolgára úgy véli, hogy az adott egyezmény által védett jogok valamelyikét a kormány megsértette, és ezzel az ő emberi jogai sérültek. Az adott kormánynak azonban ehhez minden esetben el kell ismernie a bizottság vonatkozó hatáskörét. Jelenleg az alábbi egyéni panaszmechanizmusok léteznek a világszervezet emberi jogi egyezményei alapján:

- az Emberi Jogi Bizottság a PPJE Első Fakultatív Jegyzőkönyve alapján (első panasz beérkezése 1976-ban);
- a Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság az Egyezmény 14. cikkelye alapján, ha az állam elismeri a bizottság hatáskörét (1982);
- a Kínzás Elleni Bizottság az Egyezmény 22. cikkelye szerint tett nyilatkozat alapján (1987);
- a Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság az Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyve alapján (2003);
- a Fogyatékossgal Élők Jogaival Foglalkozó Bizottság az Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyve alapján (2010);
- a Gyermek Jogai Bizottság az Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyve alapján (2013);
- a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága az Egyezségokmány Első Fakultatív Jegyzőkönyve alapján (2013);

¹³⁴ ISHR Academy [é. n.].

¹³⁵ CERD [é. n.].

¹³⁶ United Nations 2024.

¹³⁷ OHCHR [é. n. c].

- a Kényszerített Eltűnésekkel Foglalkozó Bizottság az Egyezmény 31. cikkelye alapján, ha az állam elismeri a bizottság hatáskörét (2013);
- a Migráns Munkavállalókkal Foglalkozó Bizottság az Egyezmény 77. cikkelye alapján, ha az állam elismeri a bizottság hatáskörét. Ez utóbbi eleddig nem lépett életbe, tekintettel arra, hogy 10 ország még nem fogadta el a panaszmechanizmust a részes államok közül.¹³⁸

Az egyes *treaty bodyk* az általuk felügyelt emberi jogi egyezmények rendelkezéseinek értelmezését *általános kommentárok* (*general comments*), illetve – a CEDAW esetében – *általános ajánlások* (*general recommendations*) formájában teszik közzé. Ezek a dokumentumok széles tematikus spektrumot ölelnek fel: a lényegi rendelkezések, például az élethez való jog vagy a megfelelő életszínvonalhoz – ideértve az élelemhez – való jog átfogó értelmezésétől kezdve egészen azon általános iránymutatásokig, amelyek a kormányzati jelentésekben az egyezmények egyes cikkei kapcsán benyújtandó információkra vonatkoznak.

Az általános kommentárok emellett kiterjedtebb, horizontális jellegű kérdéseket is tárgyalnak, úgymint a nemzeti emberi jogi intézmények szerepe, a fogyatékkal élő személyek jogai, a nők elleni erőszak, valamint a kisebbségek jogai.¹³⁹

Egy emberi jogi egyezmény megerősítése nem önmagában vett cél, hanem eszköz az emberi jogok védelmének és érvényesülésének fokozására. A *kapacitásfejlesztési program* ezért támogatja az emberi jogi mechanizmusok (*treaty bodyk*, egyetemes időszakos felülvizsgálat – UPR –, valamint különleges eljárások) ajánlásainak végrehajtását, és együttműködik mindazon szereplőkkel, akik hozzájárulhatnak e folyamatok megerősítéséhez. Általános segítséget nyújt az egyezmények megerősítésében, a jelentéstételben, a nyomon követésben és a végrehajtásban, továbbá az emberi jogi mechanizmusok más eljárásaival – például az egyéni beadványokkal – kapcsolatos munkában is. A Program együttműködik számos szereplővel, ideértve az államokat, a nemzeti emberi jogi intézményeket, az ENSZ helyi irodáit és a civil társadalmat.¹⁴⁰

A monitoringrendszer intézményes fejlődése és reformja a jelentkező kihívások tükrében

A 2000-es évek végére nyilvánvalóvá vált, hogy a *treaty bodyk* által biztosított monitoringrendszer a saját sikerességének áldozatává vált. A különböző emberi jogi egyezmények részes államainak száma komoly növekedést mutatott, ez pedig a tagállamok esetében jelentési túlterheltséggel járt, amelynek eredményeként számos ország csak késve, vagy egyáltalán nem nyújtotta be az egyes egyezmények végrehajtásáról beszámoló kormányjelentéseit. Egyre komolyabb problémát jelentett ebben a kontextusban, hogy az egyes bizottságok munkamódszerei és az általuk használt terminológia nem volt egységes, ami tovább nehezítette a részes államok életét. Harmadsorban pedig ez a gyors növekedés nem járt együtt a titkársági háttér megerősítésével, és ez komoly erőforráshiányt eredményezett a fordítási és titkársági kapacitások területén.

¹³⁸ OHCHR [é. n. c].

¹³⁹ OHCHR [é. n. d].

¹⁴⁰ OHCHR [é. n. e].

A fent jelzett problémákra kívánt reagálni az ENSZ emberi jogi főbiztosa és az ENSZ-főtitkár a *treaty body* rendszer megerősítését célzó konzultációs folyamat beindításával 2009-ben, amelynek eredményeként 2012-ben Navi Pillay emberi jogi főbiztos részletes dokumentumban számolt be a *treaty body* rendszer hiányosságairól, kihívásairól és fogalmazta meg a reform lehetséges irányait.¹⁴¹ Az anyag az alábbi problémákat azonosította be:

- jelentős elmaradások a részes államok jelentéstételi kötelezettségei tekintetében: mindössze az országok 16%-a teljesítette azokat időben, de a bizottságok ennek ellenére túlterhelten működnek;
- az egyéni panaszok száma jelentősen megnőtt, ami további kapacitásnövelést igényel;
- a tíz *treaty body* eltérő munkamódszereket alkalmaz, és ritka közöttük az együttműködés;
- a bizottságoknak nem áll rendelkezésükre megfelelő adminisztratív és pénzügyi támogatás.

A javasolt reformelképzelések között szerepelt a bizottságok jelentési határidejeinek központi összehangolása, a tagok függetlenségének és pártatlanságának biztosítása, képzési programok beindítása (például jelentéstételi felkészítés), egyéni panaszokkal kapcsolatos eljárások és útmutatók összehangolása, nyilvános ülések webközvetítése és a digitális technikák fokozottabb használata, illetve az egyszerűsített jelentési eljárás bevezetése és a munkamódszerek összehangolása a *treaty body*k között. Ez az anyag teremtette meg az alapokat a későbbi reformokhoz, amelyek a 2014-es A/RES/68/268-as közgyűlési határozatban öltöttek konkrét formát.

Az ENSZ Közgyűlés által 2014. április 9-én elfogadott 68/268-as határozat fontos mérföldkövet jelentett a *treaty body* rendszer reformja területén.¹⁴² Új, előre kiszámítható módszertant vezetett be a bizottságok ülésezési idejének és titkársági kapacitásának meghatározására. Az ülések ideje és a szükséges személyzet száma az államok által ténylegesen benyújtott jelentések és egyéb ügyek számán alapult. A határozat bátorította az úgynevezett *Simplified Reporting Procedure* (SRP) bevezetését, amelynek értelmében a bizottság előre elküldi a kérdéseket (*list of issues prior to reporting*), az állam ezekre válaszol, így a jelentés rövidebb és célzottabb. A határozat javasolta egy összehangolt jelentéstételi naptár kialakítását is.

Ezenfelül kezdeményezte a bizottságok munkamódszereinek közelítését, az ajánlások megfogalmazásának egységesítését, valamint a határidők harmonizálását. Ösztönözte az elektronikus munkamódszerek (videókonferencia, online dokumentumkezelés) használatát. Az új kapacitáselosztási rendszer célja az volt, hogy 2020-ra (ez szerepelt az eredeti tervben) felszámolják a jelentés- és panaszkezelési hátralékot. Ennek érdekében a bizottságok további kéthétnyi ülésidőszakot kaptak. Előírta, hogy a bizottságok a rendelkezésükre álló időkeretet hatékonyan, a prioritások szerint használják. Ezen időkereteket két évente felülvizsgálják majd az aktuális munkaterhek alapján. Az egyéni panaszok hatékonyabb kezelése érdekében többleterőforrásokat javasolt az egyéni kommunikációs eljárások (*individual communications*) feldolgozásához. Rendelkezett terjedelmi határok (*word limits*) bevezetéséről mind a kormányjelentésekre, mind a bizottsági dokumentumokra vonatkozóan.

¹⁴¹ United Nations 2012.

¹⁴² United Nations 2014.

Az államok, a nemzeti emberi jogi intézmények (*National Human Rights Institutions*, NHRI-k) és a civil szervezetek részvételét ösztönözte a bizottsági munkában. Javasolta a nyilvános ülések és dokumentumok közzétételét az ENSZ hivatalos portáljain. Elítélte azokat a megfélemlítéseket és megtorlásokat, amelyek a *treaty body*k munkájához való hozzájárulás miatt érték a civil szereplőket vagy a jogvédőket. Megerősítette a testületek önállóságát, elutasította az államok „felügyeleti” szerepét, és hangsúlyozta a transzparens, meritokratikus jelölési folyamatokat. Előírta, hogy a KGY rendszeresen értékelje a reform hatásait, és ha szükséges, módosítsa a forráselosztást. Beépítette a reformot az ENSZ költségvetési tervezésébe.

A határozat jelentősége abban állt, hogy ez volt az első alkalom, hogy a KGY közvetlenül és rendszeresen biztosítható finanszírozási modellt fogadott el a *treaty body* rendszerre. Célzottan reagált a működési válság okaira: hátralékok, átláthatatlanság, koordinációs hiányosságok. Megalapozta a későbbi, 2020-as és 2022-es bizottsági munkamódszer-fejlesztéseket. Hosszú távon vegyes volt a megítélése, mert bár javította az erőforráshelyzetet, a kapacitáshiány és hátralékprobléma 2024-re ismét visszatért.

Pan Gimun ENSZ-főtitkár 2016-ban benyújtotta első jelentését¹⁴³ a 2014-es határozat alapján, amely szerint érezhető előrelépés történt számos területen, így például több kormányjelentés és egyéni panasz lett megtárgyalva, több helyszíni látogatás zárult le, és csökkent a bizottságok hátralékainak mértéke is. Az OHCHR által végzett kapacitásépítés révén több mint 50 technikai segítségnyújtás és régiós tréning valósult meg. Ugyanakkor az egyéni panaszok növekedése miatt további ülésidőre és személyi erőforrásra volt szükség.¹⁴⁴

A *treaty body*k elnökeinek konzultációja nyomán született egy 2019-es helyzetismertető tanulmány,¹⁴⁵ amely több innovatív lépést is javasolt, így többek között azt, hogy a részes államokkal ne csak Genfben, hanem a saját régiójukban is sor kerülhessen interaktív párbeszédre, az egyszerűsített jelentési eljárást minden bizottság alkalmazza, valamint akkor is történhessen felülvizsgálat, ha a részes állam nem terjeszti be a periodikus jelentését. További javaslatként szerepelt:

- a civil társadalom képviselőinek bevonása a felülvizsgálati folyamatba videókonferenciás formában;
- az egyszerűsített jelentési eljárás (*List of Issues Prior to Reporting*, LOIPR) egységesítése, a kérdések számának 25–30-ra korlátozása, az ütemezések összehangolása;
- a bizottsági eljárások standardizálása (záró megjegyzések, *follow-up* mechanizmusok stb.); illetve hogy
- a munkaterhek csökkentése érdekében a bizottságokon belül kisebb csoportok alakuljanak a jelentések hatékonyabb feldolgozására.¹⁴⁶

Az elnökök megállapodtak abban, hogy a két, a nemzetközi egyezségokmányok alapján létrehozott bizottság – az Emberi Jogi Bizottság és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok

¹⁴³ United Nations 2016.

¹⁴⁴ Northeastern University Center for Global Law and Justice 2016.

¹⁴⁵ Treaty Body Chairpersons 2019.

¹⁴⁶ Northeastern University Center for Global Law and Justice 2019.

Bizottsága – nyolcéves ciklusban törekszik az államok felülvizsgálatára és összehangolja a felülvizsgálatok ütemezését. Az Emberi Jogi Bizottság bevezette az országfelülvizsgálatok előre tervezett ütemezését, és az egyszerűsített jelentéstételi eljárást *opt-out* alapon kínálja (azaz az államok kérhetik, hogy ne ezt alkalmazzák). A többi, a kormányok jelentéseit vizsgáló bizottság négyéves ciklusban vagy a saját egyezményük által előírt ütemben végzi a felülvizsgálatokat.

A 2020-as ENSZ-főtitkári jelentés (*Report of the Secretary-General on the status of the human rights treaty body system*)¹⁴⁷ a *treaty body* rendszer reformjára vonatkozó 68/268-as határozat hatékonyságát értékelte. A jelentés rámutatott, hogy bár a jelentések feldolgozása nőtt, továbbra is fennáll a hátralékp probléma: az elmaradt kormányjelentések és egyéni panaszeljárások torlódása. A kapacitás- és erőforrásigény nőtt, különösen a gyarapodó számú egyéni esetek kezelése miatt. Ennek alapján a főtitkár javasolta az ülésszakok időtartamának és az emberi erőforrásoknak bővítését a *treaty body* knál. A Covid–19-világjárvány fényében különösen kiemelte a jelentés a távmunka-, a videokonferencia- és a webcast-opció szükségességét a hatékony működés érdekében. Javasolta az akadálymentesítés – például nemzetközi jelnyelvi tolmácsolás, könnyen kezelhető felületek – és webes hozzáférés bővítését. A jelentés újra hangsúlyozta az érdemalapú, átlátható és független nemzeti jelölési mechanizmusok fontosságát – a korábbi határozat tükrében. Újfént felhívták a figyelmet arra, hogy a különböző *treaty body* munkamódszerei jelentősen eltérnek egymástól. A jelentés javasolta a standardizációt, ahol az nem hátráltatja az adott testület függetlenségét.

2024-ben a Közgyűlés 79. ülésszakán a *treaty body* elnökei tájékoztatták a tagállamokat azokról az erőfeszítésekről, amelyeket a reformfolyamat részeként tettek munkamódszereik harmonizálása érdekében. Ezek közé tartozik az egyszerűsített jelentéstételi eljárás és a nyolcéves, előre kiszámítható felülvizsgálati ütemezés alkalmazásának bővítése. Emellett hangsúlyosan szóltak az erőforrások szűkösségéről, amely nemcsak jelentős elmaradásokat okoz, hanem korlátozza a rendelkezésre álló humánerőforrásokat, akadályozza a technológia hatékony alkalmazását, és gátolja a teljes szerződéses testületi rendszer munkáját abban, hogy teljesíteni tudja az emberi jogok védelmét és előmozdítását célzó mandátumát.

Az interaktív párbeszéd során az elnökök hangsúlyozták, hogy az egyéni beadványok feldolgozásában tapasztalható hátralék rendkívül aggasztó. 2023. december 31-én összesen 1913 beadvány várt bizottsági felülvizsgálatra. A Titkárság becslése szerint a jelenlegi kapacitás mellett körülbelül 6,65 évbe telne ennek a hátraléknak a felszámolása, figyelmen kívül hagyva az időközben beérkező új egyéni beadványokat.¹⁴⁸

Összefoglalásképp megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi ENSZ *treaty body* monitoringrendszer állapota egyszerre mutat előrelépést és tartós strukturális feszültségeket. A pozitívumok között megemlíthetjük, hogy az elmúlt évek reformlépései (például 2020-tól a *simplified reporting procedure* kiterjesztése) javították a rendszer kiszámíthatóságát és csökkentették az államok terheit. A bizottságok közös éves ütemterv-kezdeményezése (*predictable review cycle*) erősíti az átláthatóságot. A digitális munkamódszerek (például hibrid ülések, online információcsere) növelték a hozzáférhetőséget a civil társadalom és a nemzeti emberi jogi intézmények számára. A kihívások

¹⁴⁷ United Nations 2020.

¹⁴⁸ McEvoy–KANTARIA 2024.

között azonban szólnunk kell arról, hogy a bizottságok ügghátralékai továbbra is jelentősek: több bizottságban is száz meg száz elmaradt kormányzati jelentés és függőben lévő egyéni panasz vár feldolgozásra. A bizottságok kapacitása (titkárság létszáma, ülésidő) nem tart lépést a mandátumok és a ratifikációk bővülésével. A különböző testületek módszertanában és munkamódszereiben még mindig nagy a széttagoltság, ami akadályozza az egységes, koherens monitoringszisztémát. A finanszírozási problémák miatt a reformjavaslatok egy része még nem teljesen működik. A rendszer tehát mérsékelten javuló, de törekeny állapotban van: a reformlépések iránya kedvező, viszont a kapacitás- és finanszírozási hiány, valamint a politikai akarat egyenetlensége miatt fennáll a veszély, hogy a hosszú távú fenntarthatóság és hatékonyság nem valósul meg teljes mértékben.

ÖSSZEFOGLALÓ AZ ENSZ EMBERI JOGI MONITORINGRENDSZERÉBEN VALÓ MAGYAR SZEREPVÁLLALÁSRÓL

Magyarország aktívan bekapcsolódott az ENSZ emberi jogi monitoringmechanizmusainak működésébe, mind szakértők delegálásával, mind a különféle eljárásokban való részvétellel. Hazánk a világszervezet emberi jogi rendszerének mindkét pillérében – az Alapokmányon alapuló, valamint az emberi jogi egyezményeken alapuló szegmensekben is – aktívan jelen volt az elmúlt évtizedek során.

Az Alapokmányon alapuló mechanizmusok körében Magyarország három különmegbízottat adott az ENSZ-nek: Bíró Gáspárt (Szudán, 1993–1998), Izsák Ritát (kisebbségi ügyek, 2011–2017) és Haraszti Miklóst (Belarusz, 2012–2018). Emellett Bán Tamás tagja volt az Önkényes Fogvatartással Foglalkozó Munkacsoportnak (2001–2008). 1998 óta 13 különmegbízotti látogatás történt Magyarországon, többek között a szólás- és vallásszabadság, a nők és lányok elleni diszkrimináció, a migránsok helyzete, illetve az oktatáshoz való jog témájában.

Az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat (UPR) során hazánk három cikluson esett át (2011, 2016, 2021). Az első körben 148 ajánlást kapott, amiből 122-t elfogadott; a másodikban 221-ből 189-et támogatott; a harmadikban 267 ajánlásból 131-et fogadott el. A következő felülvizsgálatra 2026 novemberében kerül sor.

A szerződéses testületek kapcsán Magyarország részes állama az ENSZ főbb emberi jogi egyezményeinek (10-ből 8-nak), ugyanakkor nem csatlakozott a Migráns Munkavállalók Egyezményéhez (ICRMW)¹⁴⁹ és a Kényszerített Eltűnések Elleni Egyezményhez (CED),¹⁵⁰ továbbá részes államként sem csatlakozott minden panaszmechanizmushoz (CRC, ICESCR). Ezzel párhuzamosan azonban több magyar szakértő is fontos szerepet játszott a testületek munkájában az elmúlt évtizedekben:

- Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság (CERD): Izsák Rita (2018–2022);
- Emberi Jogi Bizottság (HRC): Fodor János (1990–1993); Bán Tamás (1994–1996);

¹⁴⁹ Az ICRMW-nek különben egyetlen EU-s tagállam sem vált részesévé.

¹⁵⁰ A CED-nek 19 EU-s tagállam a részese, 5 ország aláírta, és Magyarországon kívül csak Észtország és Lettország nem kötelezte el magát semmilyen formában az Egyezmény mellett.

- A Nők Elleni Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság (CEDAW): Lamm Vanda (1982–1984); Morvai Krisztina (2003–2006);
- Gyermekjogi Bizottság (CRC): Herczog Mária (2007–2015);
- A Fogyatékkal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (CRPD): Könczei György (2010); Gombos Gábor (2011–2012); Lovász László (2013–2020).

ÖSSZEGZÉS ÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A tanulmány áttekintette az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének több mint hét évtizedes fejlődését, bemutatva azt az utat, amely az ENSZ Alapokmányának általános emberi jogi rendelkezéseitől a jelenlegi, összetett és intézményesült ellenőrzési mechanizmusok kialakulásáig vezetett. A vizsgálat rámutatott arra, hogy az emberi jogok nemzetközi védelme fokozatosan távolodott el az államok kizárólagos belső joghatóságának körétől, és mára az ENSZ tevékenységének egyik legfontosabb területévé vált.

A tanulmány megállapítja, hogy a mai ENSZ emberi jogi monitoringrendszer két egymást kiegészítő pillérre épül: az ENSZ Alapokmányán alapuló mechanizmusokra – különösen a különleges eljárások rendszerére, az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálatra (UPR) és a panaszeljárásokra –, valamint az emberi jogi egyezmények végrehajtását ellenőrző szerződéses testületekre. E mechanizmusok együttesen biztosítják az emberi jogi kötelezettségek nyomon követését, az államok elszámoltathatóságát és a nemzetközi normák további fejlődését.

A kutatás arra is rámutat, hogy a monitoringrendszer fejlődése nem csupán jogi, hanem politikai folyamat is volt. Az emberi jogi mechanizmusok működését mindvégig befolyásolták az állami szuverenitással, a geopolitikai érdekekkel és az emberi jogok egyetemes érvényesülésével kapcsolatos viták. Ennek ellenére a rendszer folyamatos bővülése és alkalmazkodóképessége azt bizonyítja, hogy az ENSZ képes volt reagálni az új emberi jogi kihívásokra és a nemzetközi közösség változó elvárásaira.

A magyar szerepvállalás vizsgálata alapján megállapítható, hogy Magyarország nem csupán a monitoringmechanizmusok vizsgált alanya volt, hanem azok alakításában is aktívan részt vett. Magyar szakértők több ENSZ-mandátumot töltöttek be, miközben az ország rendszeresen együttműködött a különleges eljárásokkal, a szerződéses testületekkel és a UPR mechanizmusával. Ez a részvétel hozzájárult Magyarország nemzetközi emberi jogi jelenlétének erősítéséhez, ugyanakkor lehetőséget biztosított arra is, hogy a nemzetközi monitoringmechanizmusok ajánlásai révén a hazai emberi jogi helyzet folyamatos értékelés tárgyát képezze.

Összességében az ENSZ emberi jogi monitoringrendszere ma a nemzetközi emberi jogvédelem egyik legfontosabb intézményi pillére. Bár működését továbbra is politikai viták, kapacitásbeli korlátok és reformigények kísérik, alapvető hozzájárulása az emberi jogok nemzetközi előmozdításához és védelméhez vitathatatlan. Magyarország számára pedig a jövőben is stratégiai jelentőségű marad az aktív és konstruktív részvétel e mechanizmusok munkájában.

MELLÉKLET

*Alapvető tények az egyes emberi jogi egyezmények monitoringrendszerével kapcsolatban*¹⁵¹

Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről

- Hivatalos angol megnevezés: International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
- Egyezmény elfogadása: 1965. december 21., ENSZ Közgyűlés, A/RES/2106 (XX)
- Egyezmény hatálybalépése: 1969. január 4. (az ötödik ratifikáció után)
- Részes államok száma: 182 részes állam, 3 aláíró¹⁵²
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság (Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD)
- Treaty body felállításának dátuma: 1969
- Treaty body tagsága: 18 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 1 éven belül, majd 2 évente
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: 2023 óta lehetséges

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1969. évi 8. törvényerejű rendelet¹⁵³ – ratifikáció: 1967. május 4.
- Magyar szakértő a treaty bodyban: Izsák Rita (2018–2022)
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2019. április 29–30. – a magyar Kormány 18–25. összevont kormányjelentésének tárgyalása (CERD/C/HUN/18-25)¹⁵⁴
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: lehetséges – magyar elfogadás 1989. szeptember 13.

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

- Hivatalos angol megnevezés: International Covenant on Civil and Political Rights
- Egyezmény elfogadása: 1966. december 16., ENSZ Közgyűlés, A/RES/2200A (XXI)¹⁵⁵

¹⁵¹ A melléklet adatai a 2025 augusztusában elérhető legfrissebb adatbázisokon alapulnak.

¹⁵² OHCHR [é. n. f].

¹⁵³ 1969. évi 8. törvényerejű rendelet a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New York-ban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

¹⁵⁴ CERD 2019.

¹⁵⁵ *International Covenant on Civil and Political Rights* 1966.

- Egyezmény hatálybalépése: 1976. március 23. (három hónappal a 35. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 174 részes állam, 6 aláíró¹⁵⁶
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Emberi Jogi Bizottság (Human Rights Committee)
- Treaty body felállításának dátuma: 1976
- Treaty body tagsága: 18 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: eredetileg: ratifikáció után 1 éven belül, majd utána ahogy a Bizottság szükségesnek látja, gyakorlatban 4-5 évente; jelenleg – 2020 óta – a Bizottság bevezetett egy 8 éves előre kiszámítható vizsgálati ciklust
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1976. évi 8. törvény-erejű rendelet¹⁵⁷ – ratifikáció időpontja: 1974. január 17.
- Magyar szakértő a treaty bodyban: Fodor János (1990–1993), Bán Tamás (1994–1996)
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2018. március 19–20. – a magyar Kormány 6. kormányjelentésének tárgyalása¹⁵⁸
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: lehetséges – a PPJE egyéni panaszmechanizmust létrehozó fakultatív jegyzőkönyvének magyar elfogadása: 1988. szeptember 7.
- A PPJE Halálbüntetés Eltörlésére irányuló második fakultatív jegyzőkönyvéhez való magyar csatlakozás: 1994. február 24.

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

- Hivatalos angol megnevezés: International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
- Egyezmény elfogadása: 1966. december 16., ENSZ Közgyűlés, A/RES/2200A (XXI)¹⁵⁹
- Egyezmény hatálybalépése: 1976. január 3. (három hónappal a 35. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 173 részes állam, 4 aláíró¹⁶⁰
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága (Committee on Economic, Social and Cultural Rights, CESCR)

¹⁵⁶ OHCHR [é. n. f].

¹⁵⁷ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.

¹⁵⁸ Human Rights Committee 2018.

¹⁵⁹ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* 1966.

¹⁶⁰ OHCHR [é. n. f].

- Treaty body felállításának dátuma: 1985
- Treaty body tagsága: 18 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: eredetileg ratifikáció után 2 éven belül, majd utána 5 évente; jelenleg – a 2020-as döntés alapján 2022-től kezdődően – a Bizottság bevezetett egy 8 éves előre kiszámítható vizsgálati ciklust¹⁶¹
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1976. évi 9. törvényerejű rendelet¹⁶² – ratifikáció időpontja: 1974. január 17.
- Magyar szakértő a treaty bodyban: –
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2007. május 2–3. – a magyar Kormány 3. kormányjelentésének tárgyalása (E/C.12/2007/SR.2 and 3)¹⁶³
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: nem lehetséges – Magyarország nem ratifikálta az Egyezségokmány egyéni panaszmechanizmust létrehozó fakultatív jegyzőkönyvét

Egyezmény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről

- Hivatalos angol megnevezés: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
- Egyezmény elfogadása: 1979. december 18., ENSZ Közgyűlés, A/RES/34/180¹⁶⁴
- Egyezmény hatálybalépése: 1981. szeptember 3. (harminc nappal a 20. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 189 részes állam, 2 aláíró¹⁶⁵
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottsága (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW)
- Treaty body felállításának dátuma: 1981
- Treaty body tagsága: 23 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 1 éven belül, majd utána 4 évente.
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

¹⁶¹ CESCR [é. n.].

¹⁶² 1976. évi 9. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.

¹⁶³ ECOSOC 2008.

¹⁶⁴ *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* 1979.

¹⁶⁵ OHCHR [é. n. f].

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1982. évi 10. törvényerejű rendelet¹⁶⁶ – ratifikáció időpontja: 1980. december 22.
- Magyar szakértő a treaty bodyban: Lamm Vanda (1982–1984), Morvai Krisztina (2003–2006)
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2023. február 7. – a magyar Kormány 9. kormányjelentésének tárgyalása (CEDAW/C/HUN/CO/9)¹⁶⁷
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: lehetséges – Magyarország 2000. december 22-én ratifikálta az Egyezmény egyéni panaszmechanizmust létrehozó fakultatív jegyzőkönyvét

Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezmény

- Hivatalos angol megnevezés: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
- Egyezmény elfogadása: 1984. december 10., ENSZ Közgyűlés, A/RES/39/46¹⁶⁸
- Egyezmény hatálybalépése: 1987. június 26. (harminc nappal a 20. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 175 részes állam, 4 aláíró¹⁶⁹
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Kínzás Elleni Bizottság (Committee against Torture, CAT)
- Treaty body felállításának dátuma: 1987
- Treaty body tagsága: 10 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 1 éven belül, majd utána 4 évente
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1988. évi 3. törvényerejű rendelet¹⁷⁰ – ratifikáció időpontja: 1987. április 15.¹⁷¹

¹⁶⁶ 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről.

¹⁶⁷ CEDAW 2023.

¹⁶⁸ *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* 1984.

¹⁶⁹ OHCHR [é. n. f].

¹⁷⁰ 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

¹⁷¹ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

- Magyar szakértő a treaty bodyban: –
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2006. november 15–16. – a magyar Kormány 4. kormányjelentésének tárgyalása (CAT/C/HUN/CO/4)¹⁷²
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: lehetséges – Magyarország 1989. szeptember 13-án elfogadta az Egyezmény egyéni panaszmechanizmusát

Kínzás és más kegyetlen, embertelen, vagy megalázó büntetések, vagy bánásmódok elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve

- Hivatalos angol megnevezés: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
- Egyezmény elfogadása: 2002. december 18., ENSZ Közgyűlés, A/RES/57/199¹⁷³
- Egyezmény hatálybalépése: 2006. június 22.
- Részes államok száma: 94 részes állam, 11 aláíró¹⁷⁴
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Kínzásmegelőzési Albizottság (Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, SPT)
- Treaty body felállításának dátuma: 2006
- Treaty body tagsága: 25 független szakértő 4 évre megválasztva

A monitoringrendszer fő jellemzői:

- Az SPT jogosult *országban belüli helyszíni látogatásokat* tartani (például börtönökben, rendőrségi fogdáknak, pszichiátriai intézetekben, bevándorlási fogdáknak). Ezek *nem előzetesen bejelentett vizsgálatok*, hanem megelőző, együttműködő jellegű missziók. A látogatások végén az SPT *titkos jelentést* készít az adott állam számára ajánlásokkal. A jelentés csak az állam hozzájárulásával válik nyilvánossá, de a legtöbb ország az átláthatóság érdekében publikálja azt.
- Az OPCAT egyik kulcseleme, hogy minden részes államnak létre kell hoznia egy Nemzeti Megelőző Mechanizmust (NPM). Ez lehet egy már meglévő ombudsman, emberi jogi intézmény vagy egy új szerv. Az SPT segíti az NPM-ek működését: tanácsot ad, iránymutatásokat készít, ajánlásokat tesz a jogi és intézményi keretek erősítésére.
- Az SPT nemcsak ellenőriz, hanem kapacitásépítő tevékenységet is végez. Képzéseket tart a helyi hatóságoknak, civil szervezeteknek és az NPM-eknek. Célja, hogy a nemzeti intézmények képesek legyenek önállóan és rendszeresen ellenőrizni a fogvatartási helyeket.

¹⁷² CAT 2007.

¹⁷³ *Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* 2002.

¹⁷⁴ OHCHR [é. n. f].

- Az SPT munkája nem „a megnevez és megszégyení” elvre épül, hanem az együttműködésre. Az államoknak titoktartási kötelezettségük van a látogatásról szóló információk tekintetében, de maguk döntenek el, hogy a jelentést nyilvánosságra hozzák-e.¹⁷⁵

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 2011. évi CXLI. törvény¹⁷⁶ – ratifikáció időpontja: 2012. január 12.¹⁷⁷
- Magyar szakértő a treaty bodyban: –
- Magyar együttműködés az SPT-vel:
- Az egyezmény alapján létrehozott NPM (Nemzeti Megelőző Mechanizmus) szerepét az Alapvető Jogok Biztosa (ombudsman) látja el. Ez az intézmény felel a fogvatartási helyek rendszeres és megelőző látogatásáért, valamint panaszjárások kezeléséért. Az NPM működési alapját a 2011. évi CXI. törvény (III/A. Fejezet)¹⁷⁸ adja. A Nemzeti Megelőző Mechanizmus tényleges működése 2015-ben indult el, miután módosították a vonatkozó jogi hátteret és felépítették a belső szervezeti egységet az Ombudsman Hivatalán belül. Az SPT 2017-ben látogatott Magyarországra, amelynek célja a fogvatartási intézmények állapotának vizsgálata és az NPM működésének felülvizsgálata volt.¹⁷⁹

Egyezmény a Gyermek Jogairól

- Hivatalos angol megnevezés: Convention on the Rights of the Child
- Egyezmény elfogadása: 1989. november 20., ENSZ Közgyűlés, A/RES/44/25¹⁸⁰
- Egyezmény hatálybalépése: 1990. szeptember 2. (harminc nappal a 20. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 196 részes állam, 1 aláíró¹⁸¹
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Gyermek Jogai Bizottság (Committee on the Rights of the Child, CRC)
- Treaty body felállításának dátuma: 1990
- Treaty body tagsága: 18 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 2 éven belül, majd utána 5 évente
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

¹⁷⁵ OHCHR [é. n. g].

¹⁷⁶ 2011. évi CXLI. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről.

¹⁷⁷ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

¹⁷⁸ 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról.

¹⁷⁹ Association for the Prevention of Torture [é. n.].

¹⁸⁰ *Convention on the Rights of the Child* 1989.

¹⁸¹ OHCHR [é. n. f].

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 1991. évi LXIV. törvény¹⁸² – ratifikáció időpontja: 1991. október 7.¹⁸³
- Magyar szakértő a treaty bodyban: Herczog Mária (2007–2015)
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: 2020. január 22–23. – a Magyar Kormány 6. kormányjelentésének tárgyalása (CRC/C/HUN/6)¹⁸⁴
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: nem lehetséges – Magyarország nem ratifikálta az Egyezmény azon fakultatív jegyzőkönyvét¹⁸⁵ (2013), amely életre hívta az egyéni panaszmechanizmust

Az Egyezmény fakultatív jegyzőkönyve:

- (1) Magyarország a 2009. évi CLX. törvénnyel¹⁸⁶ megerősítette és kihirdette a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet.¹⁸⁷ Ratifikáció dátuma: 2010. február 24.

Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása:

- A Magyar Kormány kezdeti jelentését (CRC/C/OPAC/HUN/1) a Fakultatív Jegyzőkönyv végrehajtásáról 2014. szeptember 10-én tárgyalta a Bizottság.¹⁸⁸
- (2) Magyarország a 2009. évi CLXI. törvénnyel¹⁸⁹ megerősítette és kihirdette a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet.¹⁹⁰ Ratifikáció dátuma: 2010. február 24.¹⁹¹

Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása:

- A Magyar Kormány kezdeti jelentését (CRC/C/OPSC/HUN/1) a Fakultatív Jegyzőkönyv végrehajtásáról 2014. szeptember 10-én tárgyalta a Bizottság.¹⁹²
- Egyezmény a fogyatékkal élő személyek jogairól

¹⁸² 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

¹⁸³ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

¹⁸⁴ CRC 2020.

¹⁸⁵ United Nations 2011.

¹⁸⁶ 2009. évi CLX. törvény a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről.

¹⁸⁷ *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict* 2000.

¹⁸⁸ CRC 2014a.

¹⁸⁹ 2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről.

¹⁹⁰ *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography* 2000.

¹⁹¹ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

¹⁹² CRC 2014b.

- Hivatalos angol megnevezés: Convention on the Rights of Persons with Disabilities.
- Egyezmény elfogadása: 2006. december 12., ENSZ Közgyűlés, A/RES/61/106¹⁹³
- Egyezmény hatálybalépése: 2008. május 3. (harminc nappal a 20. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 192 részes állam, 4 aláíró¹⁹⁴
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Fogyatékossgal Élők Jogaival Foglalkozó Bizottság (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD)
- Treaty body felállításának dátuma: 2009
- Treaty body tagsága: 18 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 2 éven belül, majd utána 4 évente
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

Magyar vonatkozások

- Magyar csatlakozást kihirdető jogszabály/ratifikáció időpontja: 2007. évi XCII. törvény¹⁹⁵ – ratifikáció időpontja: 2007. július 20.¹⁹⁶
- Magyar szakértő a treaty bodyban: Könczei György (2010), Gombos Gábor (2011–2012), Lovász László (2013–2020)
- Eddigi utolsó magyar kormányjelentés tárgyalása: a Bizottság 2012. szeptember 20–21-én tárgyalta a Magyar Kormány első kormányjelentését (CRPD/C/HUN/CO/1)¹⁹⁷
- Egyéni panasz eljárás magyar állampolgárok számára: lehetséges – Magyarország 2007. július 20-án ratifikálta¹⁹⁸ az Egyezmény egyéni panaszmechanizmust létrehozó fakultatív jegyzőkönyvét

ENSZ emberi jogi egyezmények, amelyeknek Magyarország nem részese

Nemzetközi egyezmény a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről

- Hivatalos angol megnevezés: International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families
- Egyezmény elfogadása: 1990. december 18., ENSZ Közgyűlés, A/RES/45/158¹⁹⁹
- Egyezmény hatálybalépése: 2003. július 1. (három hónappal a 20. ratifikációt követően)

¹⁹³ Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006.

¹⁹⁴ OHCHR [é. n. f].

¹⁹⁵ 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről.

¹⁹⁶ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

¹⁹⁷ CRPD 2012.

¹⁹⁸ UN Treaty Bodies Database [é. n.].

¹⁹⁹ International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families 1990.

- Részes államok száma: 60 részes állam, 11 aláíró²⁰⁰
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: A Migráns Munkavállalók és Családtagságuk Jogainak Védelmével Foglalkozó Bizottság (Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families, CMW)
- Treaty body felállításának dátuma: 2004
- Treaty body tagsága: 14 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 1 éven belül, majd 5 évente
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

Nemzetközi egyezmény minden személynek az erőszakos eltűnéssel szembeni védelméről

- Hivatalos angol megnevezés: International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance
- Egyezmény elfogadása: 2006. december 20., ENSZ Közgyűlés, A/RES/61/177²⁰¹
- Egyezmény hatálybalépése: 2010. december 23. (harminc nappal a 20. ratifikációt követően)
- Részes államok száma: 77 részes állam, 39 aláíró²⁰²
- Egyezmény végrehajtásáért felelős treaty body: Kényszerített Eltűnésekkel Foglalkozó Bizottság (Committee on Enforced Disappearances, CED)
- Treaty body felállításának dátuma: 2011
- Treaty body tagsága: 10 független szakértő 4 évre megválasztva
- Kormányzati jelentések periodicitása: ratifikáció után 2 éven belül, majd ahogy a Bizottság kéri
- Egyszerűsített jelentés lehetősége: lehetséges opcionális módon

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERNAZ, Nadia (2009): Reforming the UN Human Rights Protection Procedures: A Legal Perspective on the Establishment of the Universal Periodic Review Mechanism. In BOYLE, Kevin (szerk.): *New Institutions for Human Rights Protection*. Oxford: Oxford University Press, 75–92. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199570546.003.0004>
- BOYLE, Kevin (2009): The United Nations Human Rights Council: Origins, Antecedents, and Prospects. In BOYLE, Kevin (szerk.): *New Institutions for Human Rights Protection*. Oxford: Oxford University Press, 11–48. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199570546.003.0002>

²⁰⁰ OHCHR [é. n. f].

²⁰¹ *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* 2006.

²⁰² OHCHR [é. n. f].

- BUERGENTHAL, Thomas (2001): *Nemzetközi emberi jogok*. Ford. Weller Mónika. Budapest: Helikon.
- CAREY, John (2009): The UN Human Rights Council: What would Eleanor Roosevelt Say? *ILSA Journal of International & Comparative Law*, 15(2).
- CHARLESWORTH, Hilary – LARKING, Emma (2014): Introduction: The Regulatory Power of the Universal Periodic Review. In CHARLESWORTH, Hilary – LARKING, Emma (szerk.): *Human Rights and the Universal Periodic Review: Rituals and Ritualism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–21. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3088290>
- COWELL, Frederick (2019): The Evolution and Design of Powers at the UN Commission on Human Rights: The Complex Legacy of Anti-Apartheid Activism. *Acta Universitatis Carolinae Studia Territoria*, 19(1), 67–92. Online: <https://doi.org/10.14712/23363231.2019.17>
- DAVALA, Michal (2011): 'Old-New' Complaint Procedure of the Human Rights Council. *DANUBE: Law and Economics Review*, (3), 47–54.
- DE LA VEGA, Constanca – LEWIS, Tamara N. (2011): Peer Review in the Mix: How the UPR Transforms Human Rights Discourse. In CHERIF BASSIOUNI, Mahmoud – SCHABAS, William A. (szerk.): *New Challenges for the UN Human Rights Machinery: What Future for the UN Treaty Body System and the Human Rights Council Procedures?* Antwerp–Cambridge: Intersentia, 353–386.
- DOMÍNGUEZ-REDONDO, Elvira (2017): The History of the Special Procedures: A 'Learning-by-Doing' Approach to Human Rights Implementation. In NOLAN, Aoife – FREEDMAN, Rosa – MURPHY, Thérèse (szerk.): *The United Nations Special Procedures System*. Leiden: Brill Nijhoff, 9–51. Online: https://doi.org/10.1163/9789004304703_003
- FORSYTHE, David P. – PARK, Baekkwon (2008): The Changing of the Guard: From the UN Human Rights Commission to the Council. *Human Rights Law Journal*, 29(1–5), 3–14.
- FREEDMAN, Rosa (2013): *The United Nations Human Rights Council: A Critique and Early Assessment*. London – New York: Routledge.
- FREEDMAN, Rosa – MCHANGAMA, Jacob (2016): Expanding or Diluting Human Rights?: The Proliferation of United Nations Special Procedures Mandates. *Human Rights Quarterly*, 38(1), 164–193. Online: <https://doi.org/10.1353/hrq.2016.0012>
- DE FROUVILLE, Olivier (2011): Building a Universal System for the Protection of Human Rights: The Way Forward. In CHERIF BASSIOUNI, Mahmoud – SCHABAS, William A. (szerk.): *New Challenges for the UN Human Rights Machinery: What Future for the UN Treaty Body System and the Human Rights Council Procedures?* Antwerp–Cambridge: Intersentia, 241–266.
- GUTTER, Jeroen (2007): Special Procedures and the Human Rights Council: Achievements and Challenges Ahead. *Human Rights Law Review*, 7(1), 93–107. Online: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngl029>
- JOOSTEN, Veronique (2011): *The UN Human Rights Council at Work: From High Hopes Back to Reality*. Leuven: United Nations Association Flanders Belgium. Online: www.vvn.be/wp-content/uploads/2011/04/VVN_HRC_at_work_-_Definitieve_versie.pdf
- LAUREN, Paul Gordon (2007): "To Preserve and Build on its Achievements and to Redress its Shortcomings": The Journey from the Commission on Human Rights to the Human

- Rights Council. *Human Rights Quarterly*, 29(2), 307–345. Online: <https://doi.org/10.1353/hrq.2007.0020>
- McMAHON, Edward – ASCHERIO, Marta (2012): A Step Ahead in Promoting Human Rights? The Universal Periodic Review of the UN Human Rights Council. *Global Governance*, 18(2), 231–248. Online: <https://doi.org/10.1163/19426720-01802006>
- MERTUS, Julie A. (2009): *The United Nations and Human Rights: A Guide for a New Era*. London – New York: Routledge.
- NOWAK, Manfred et al. (2011): UN Human Rights Council in Crisis – Proposals to Enhance the Effectiveness of the Council. In BENEDEK, Wolfgang et al. (szerk.): *European Yearbook on Human Rights 11*. Antwerp–Cambridge: Intersentia, 41–84.
- RATHGEBER, Theodor (2010): Ambiguity as a Main Feature: The UN Human Rights Council in 2009. In BENEDEK, Wolfgang et al. (szerk.): *European Yearbook on Human Rights 2010*. Antwerp–Berlin–Vienna–Graz: European Academic Press, 183–194.
- SCHRIJVER, Nico (2007): The UN Human Rights Council: A New “Society of the Committed” or Just Old Wine in New Bottles? *Leiden Journal of International Law*, 20(4), 809–823. Online: <https://doi.org/10.1017/S0922156507004463>
- SHELTON, Dinah (2008): Standard-Setting by the United Nations Commission on Human Rights: An Overview from its Inception in 1947 until the Creation of the Human Rights Council in 2006. *Human Rights Law Journal*, 29(1–5), 15–27.
- SPOHR, Maximilian (2010): United Nations Human Rights Council: Between Institution-Building Phase and Review of Status. In VON BOGDANDY, Armin – WOLFRUM, Rüdiger (szerk.): *Max Planck Yearbook of United Nations Law 14*. Leiden: Brill, 169–218. Online: <https://doi.org/10.1163/18757413-90000052>
- SUBEDI, Surya P. (2011): Protection of Human Rights through the Mechanism of UN Special Rapporteurs. *Human Rights Quarterly*, 33(1), 201–228. Online: <https://doi.org/10.1353/hrq.2011.0011>
- SUNGA, Lyal S. (2009): What Effect If Any Will the UN Human Rights Council Have on Special Procedures? In ALFREDSSON, Gudmundur et al. (szerk.): *International Human Rights Monitoring Mechanisms: Essays in Honour of Jakob Th. Möller*. Leiden–Boston: Brill–Nijhoff, 169–183. Online: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004162365.i-728.94>
- THÉRIEN, Jean-Philippe – JOLY, Philippe (2014): “All Human Rights for All”: The United Nations and Human Rights in the Post-Cold War Era. *Human Rights Quarterly*, 36(2), 373–396. Online: <https://doi.org/10.1353/hrq.2014.0018>
- TOMUSCHAT, Christian (2008): Origins and History of UN Special Procedures. An Overview from Their Inception to June 2007. *Human Rights Law Journal*, 29(1–5), 27–31.
- VIEGAS E SILVA, Marisa (2013): The United Nations Human Rights Council: Six Years On. *SUR: International Journal of Human Rights*, 10(18), 96–113. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2399611>
- WHEELER, Ron (1999): The United Nations Commission on Human Rights, 1982–1997: A Study of “Targeted” Resolutions. *Canadian Journal of Political Science*, 32(1), 75–101. Online: <https://doi.org/10.1017/S0008423900010106>

Internetes források

- Association for the Prevention of Torture [é. n.]: OPCAT Database: Hungary. Online: www.apr.ch/knowledge-hub/opcat/hungary
- CAT (2007): *Conclusions and recommendations of the Committee against Torture: Hungary*. CAT/C/HUN/CO/4 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2007. február 6. Online: <https://docs.un.org/en/CAT/C/HUN/CO/4>
- CEDAW (2023): *Concluding observations on the ninth periodic report of Hungary*. CEDAW/C/HUN/CO/9 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2023. március 2. Online: <https://docs.un.org/en/CEDAW/C/HUN/CO/9>
- CERD (2019): *Concluding observations on the combined eighteenth to twenty-fifth periodic reports of Hungary*. CERD/C/HUN/CO/18-25 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2019. június 6. Online: <https://docs.un.org/en/CERD/C/HUN/CO/18-25>
- CERD [é. n.]: *Inter-State Communications Committee on the Elimination of Racial Discrimination*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cerd/inter-state-communications
- CESCR [é. n.]: *Reporting Guidelines*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cescr/reporting-guidelines
- CRC (2020): *Concluding observations on the sixth periodic report of Hungary*. CRC/C/HUN/CO/6 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2020. március 3. Online: <https://docs.un.org/en/CRC/C/HUN/CO/6>
- Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (1984). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (1979). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (2006). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities
- Convention on the Rights of the Child* (1989). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child
- CRC (2014a): *Concluding observations on the report submitted by Hungary under article 8, paragraph 1 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*. CRC/C/OPAC/HUN/CO/1 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2014. november 3. Online: <https://docs.un.org/en/CRC/C/OPAC/HUN/CO/1>
- CRC (2014b): *Concluding observations on the report submitted by Hungary under article 12, paragraph 1 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*. CRC/C/OPSC/HUN/CO/1 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2014. November 3. Online: <https://docs.un.org/en/CRC/C/OPSC/HUN/CO/1>
- CRPD (2012): *Concluding observations on the initial periodic report of Hungary, adopted by the Committee at its eighth session*. CRPD/C/HUN/CO/1 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2012. október 22. Online: <https://docs.un.org/en/CRPD/C/HUN/CO/1>

- ECOSOC (1967): *ECOSOC Resolution 1235 (XLII). Question of the violation of human rights and fundamental freedoms, including policies of racial discrimination and segregation and of apartheid, in all countries, with particular reference to colonial and other dependent countries and territories*. Online: <https://digitallibrary.un.org/record/214657?v=pdf>
- ECOSOC (1970): *ECOSOC Resolution 1503 (XLVIII) on Procedure for dealing with communications relating to violations of human rights and fundamental freedoms*. Online: <http://hrlibrary.umn.edu/procedures/1503.html>
- ECOSOC (2008): *Hungary: Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights*. E/C.12/HUN/CO/3 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2008. január 16. Online: <https://docs.un.org/en/E/C.12/HUN/CO/3>
- Human Rights Committee (2018): *Concluding observations on the sixth periodic report of Hungary*. CCPR/C/HUN/CO/6 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2018. május 9. Online: <https://docs.un.org/en/CCPR/C/HUN/CO/6>
- Human Rights Council (2007a): *Institution-Building of the United Nations Human Rights Council*. Online: <http://hrlibrary.umn.edu/iwraw/Inst-building-UN.pdf>
- Human Rights Council (2007b): *HRC Resolution 5/2. On Code of Conduct for Special Procedures Mandate-holders of the Human Rights Council*. Online: www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/CodeOfConduct.pdf
- Human Rights Council (2008): *Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council*. Online: www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/Manual_Operations2008.pdf
- Human Rights Council (2012): *Report of the Human Rights Council on its eighteenth session*. A/HRC/18/2:170 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2012. október 22. Online: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g12/177/56/pdf/g1217756.pdf>
- Human Rights Council (2020): *Report of the Human Rights Council on its thirty-third session*. A/HRC/33/2:75 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2020. április 22. Online: <https://docs.un.org/en/A/HRC/33/2>
- Human Rights Council (2023): *Report of the Human Rights Council on its forty-ninth session*. A/HRC/49/2:81 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2023. november 30. Online: <https://docs.un.org/en/A/HRC/49/2>
- Human Rights Council (2025): *Activities of Special Rapporteurs, Independent Experts and Working Groups of the Special Procedures of the Human Rights Council Undertaken in 2024, Including Updated Information on Special Procedures and Information on the Thirtieth Annual Meeting of Special Rapporteurs, Independent Experts and Chairs of Working Groups: Report of the Secretariat*. A/HRC/58/70 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2025. április 11. Online: <https://digitallibrary.un.org/record/4083352?ln=en&v=pdf>
- Human Rights Council [é. n. a]: *Information on the Selection and Appointment Process for Independent United Nations Experts of the Human Rights Council: Overview of the Selection and Appointment Process*. Online: www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/SP/Pages/BasicInformationSelectionIndependentExperts.aspx
- Human Rights Council [é. n. b]: *Universal Periodic Review*. Online: www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/upr-home

- Human Rights Council [é. n. c]: *Human Rights Council Complaint Procedure*. Online: www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/complaintprocedure/pages/hrccomplaintprocedureindex.aspx
- International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* (2006). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-all-persons-enforced
- International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families* (1990). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-rights-all-migrant-workers
- International Covenant on Civil and Political Rights* (1966). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights
- ISHR Academy [é. n.]: *Treaty Bodies: Going Deeper: Inter-State Complaints*. Online: <https://academy.ishr.ch/learn/treaty-bodies/inter-state-complaints>
- McEVOY, Tess – KANTARIA, Natika (2024): UNGA79: Treaty Bodies Express Concern About Lack of Resources Impacting Their Work. *International Service for Human Rights*, 2024. november 26. Online: <https://ishr.ch/latest-updates/unga79-in-discussing-the-treaty-bodies-reform-agenda-chairs-continue-to-express-concern-about-the-alarming-lack-of-resources-impacting-their-work>
- Northeastern University Center for Global Law and Justice (2016): UN Secretary General Reports Treaty Bodies More Effective and Efficient. *Northeastern University School of Law*, 2016. augusztus 22. Online: <https://cglj.org/2016/08/22/un-secretary-general-reports-treaty-bodies-more-effective-and-efficient>
- Northeastern University Center for Global Law and Justice (2019): UN Treaty Bodies Announce New Measures to Synchronize Their Work. *Northeastern University School of Law*, 2019. július 11. Online: <https://cglj.org/2019/07/11/un-treaty-bodies-announce-new-measures-to-synchronize-their-work>
- OHCHR (2026a): *Standing Invitations*. Online: <https://spinternet.ohchr.org/StandingInvitations.aspx?lang=en>
- OHCHR (2026b): *Current and Former Mandate Holders of the CHR/HRC (Existing Mandates)*. Online: www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council/current-and-former-mandate-holders-existing-mandates
- OHCHR Countries & Territories [é. n.]: *Hungary*. Online: www.ohchr.org/en/countries/hungary
- OHCHR [é. n. a]: *Coordination Committee of Special Procedures*. Online: www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/CoordinationCommittee/Pages/CCSpecialProceduresIndex.aspx
- OHCHR [é. n. b]: *Former Mandate Holders of the CHR/HRC (Discontinued Mandates)*. Online: www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council/former-mandate-holders-discontinued-mandates
- OHCHR [é. n. c]: *Treaty Bodies: Complaints About Human Rights Violations*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/complaints-about-human-rights-violations

- OHCHR [é. n. d]: *Treaty Bodies: General Comments*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/general-comments
- OHCHR [é. n. e]: *Treaty Bodies: Treaty Body Capacity Building Programme*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/treaty-body-capacity-building-programme
- OHCHR [é. n. f]: *Status of Ratification: Interactive Dashboard*. Online: <https://indicators.ohchr.org>
- OHCHR [é. n. g]: *Subcommittee on Prevention of Torture*. Online: www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt
- Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (2002). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-against-torture-and-other-cruel
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict* (2000). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-involvement-children
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography* (2000). Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-sale-children-child
- Treaty Body Chairpersons (2019): *Treaty Body Chairpersons Position Paper on the Future of the Treaty Body System, July 2019*. Online: https://cglj.org/wp-content/uploads/2019/07/ChairpersonsPositionPaper_July2019.pdf
- UN Commission on Human Rights (1969): *Question of human rights in the territories occupied as a result of hostilities in the Middle East*. E/CN.4/RES/6 (XXV) jelzetű ENSZ-dokumentum, 1969. március 4. Online: www.un.org/unispal/document/auto-insert-187143
- UN Commission on Human Rights (1975): *Study of reported violations of human rights in Chile with particular reference to torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*. E/CN.4/RES/8 (XXXI) jelzetű ENSZ-dokumentum, 1975. február 27. Online: <https://digitallibrary.un.org/record/219950?ln=en>
- UNGA (1980): *UNGA Resolution A/RES/35/209 on the Identification of activities that have been completed or are obsolete, of marginal usefulness or ineffective*. Online: <https://undocs.org/en/A/RES/35/209>
- United Nations (2001): 56/168. *Comprehensive and integral international convention to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities: Resolution adopted by the General Assembly [on the report of the Third Committee (A/56/583/Add.2)]*. Online: www.un.org/esa/socdev/enable/disA56168e1.htm
- United Nations (2011): *Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2011: 66/138. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*. A/RES/66/138 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2011. december 19. Online: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n11/467/10/pdf/n1146710.pdf>
- United Nations (2012): *United Nations Reform: Measures and Proposals: Note by the Secretary-General*. A/66/860 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2012. június 26. Online: <https://docs.un.org/en/A/66/860>

- United Nations (2014): *Resolution adopted by the General Assembly on 9 April 2014.*: 68/268. *Strengthening and enhancing the effective functioning of the human rights treaty body system.* A/RES/68/268 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2014. április 9. Online: <https://docs.un.org/en/A/RES/68/268>
- United Nations (2016): *Status of the human rights treaty body system: Report of the Secretary-General.* A/71/118 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2016. július 18. Online: www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/TB/TBS/A-71-118_en.pdf
- United Nations (2020): *Status of the human rights treaty body system: Report of the Secretary-General.* A/74/643 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2020. január 10. Online: <https://docs.un.org/en/A/74/643>
- United Nations (2024): *Report of the Ad Hoc Conciliation Commission (case State of Palestine v. Israel): Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD/C/113/3) 22 August 2024.* Online: www.un.org/unispal/document/report-of-the-ad-hoc-conciliation-commission-case-state-of-palestine-v-israel-committee-on-the-elimination-of-racial-discrimination-cerd-c-113-3
- United Nations (2025): *Special Procedures of the Human Rights Council.* Online: www.ohchr.org/en/hrbodies/sp/pages/welcomepage.aspx
- UN Treaty Body Database [é. n.]: *Ratification Status for Hungary.* Online: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=77&Lang=EN
- UPR Info [é. n.]: *Statistics of Recommendations.* Online: <https://upr-info-database.uwazi.io/en/page/32leoe3uc9>

Jogi források

1969. évi 8. törvényerejű rendelet a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülőszakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
1976. évi 9. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülőszakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről
1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bűntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
2007. évi XCII. törvény a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

2009. évi CLX. törvény a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről
2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről
2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
2011. évi CXLI. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről

Dr. Lakatos István PhD, nagykövet, karrierdiplomata, jelenleg a Külügyminisztérium nemzetközi együttműködésért felelős helyettes államtitkára, korábban a montenegrói Emberi és Kisebbségi Jogi Minisztérium tanácsadója, egykori emberi jogi nagykövet. Három könyv és közel negyven szakmai cikk szerzője.